

HAVRAN VE BURHANIYE'DE (BALIKESİR) ETNOBOTANİK ARAŞTIRMALARI

ETHNOBOTANICAL INVESTIGATIONS AT HAVRAN AND BURHANIYE (BALIKESİR)

Rıdvan POLAT - Fatih SATIL

Anahtar Sözcükler - Keywords:

Etnobotanik, yararlı bitkiler, tıbbi bitkiler, Havran, Burhaniye, Balıkesir

Ethnobotany, useful plants, medicinal plants, Havran, Burhaniye, Balıkesir

ÖZET

Bu çalışma Balıkesir İli'nin Havran ve Burhaniye ilçelerinde halkın faydalandığı doğal bitkileri belirlemek ve bu bitkilerin kullanım çeşitliliğini, buna bağlı kültürel zenginliği ortaya koymak amacıyla yapılmıştır. Çalışma, Haziran 2007 ve Eylül 2009 tarihleri arasında gerçekleştirilmiştir. Araştırma kapsamında Havran ve Burhaniye ilçe merkezleri ve ilçelere bağlı yaklaşık 25 köy gezilmiş, 244 kaynak kişi ile görüşülmüş ve ek olarak 400 ilk ve orta-öğretim öğrencisine anket çalışması uygulanmıştır. Arazi çalışmaları esnasında 500 kadar bitki örneği toplanmış ve yaklaşık 1200 adet fotoğraf çekilmiştir.

Araştırma alanında 76 familya ve 194 cinse ait tür ve türaltı seviyede 239 bitki taksonunun etnobotanik kullanımları kayıt altına alınmıştır. Bu bitkilerin gıda (141), halk tıbbı (118), el sanatları (46), süs (34), hayvan yemi (30) ve yakacak (20) olarak yörede kullanıldığı tespit edilmiştir. Ayrıca arıcılık, avcılık, çatı örtüsü, yatıştırıcı, çocuk oyunları, koku verici vb. çok değişik alanlarda kullanıma sahip 40 takson saptanmıştır.

Yörede yapılan çalışmalarda 9 bitki taksonuna ait etnobotanik veriler ilk kez kayıt altına alınmıştır. Çalışma kapsamında alanda gıda olarak tüketilen ve yerel pazarlarda satılan 10 mantar çeşidi ile ilgili veriler de kayıtlara eklenmiştir.

ABSTRACT

This study, carried out between June 2007 and September 2009, proposed to identify wild plants and the diverse ways they are used by the local populations of Havran and Burhaniye in the province of Balıkesir. The field research involved visits in the towns of Burhaniye and Havran and up to 25 local villages; meet-

ings with 244 local informants; and surveys carried out with 400 primary and junior high school students. Field work yielded nearly 500 plant samples, and around 1200 photographs of these samples.

Ethnobotanical uses of 239 plants by 76 families were recorded. These included food (141 taxa), folk medicine (118 taxa), handcrafts (46 taxa), decoration (34 taxa), animal food (30 taxa), and fuel (20 taxa). An additional 40 taxa were recorded as serving widely varied uses in such fields as beekeeping, hunting, roof covering, and as sedatives, toys, perfumes, etc.

Ethnobotanical information on nine plant taxa was recorded for the first time during studies in the region. Additionally, data on ten species of mushrooms sold in local farmers' markets for food consumption were collected and recorded.

GİRİŞ

Bu çalışma 2010 yılında Balıkesir Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü'ne Doktora tezi olarak sunulan "Havran ve Burhaniye (Balıkesir) Çevresinde Tarımsal Biyoçeşitlilik ve Etnobotanik Araştırmaları" adlı çalışmanın etnobotanik kısmını oluşturmaktadır. Etnobotanik araştırmalar kapsamında, Havran ve Burhaniye (Balıkesir) yörelerinde halkın gıda, ilaç, yem, yakacak ve diğer amaçlarla faydalandığı veya geçmişte faydalandığı fakat günümüzde unutulmaya yüz tutmuş faydalanma şekillerinin ortaya çıkarılması hedef olarak belirlenmiştir. Kaybolan her yabancı ya da tarımsal çeşitle birlikte gen zenginliği biraz daha daralıyor ve kültürel zenginliğimiz azalıyor. Yerel çeşitlerin kaybolmasıyla birlikte etrafındaki bilgilerin - yerel adlar, en iyi yetiştirme ve hasat alma koşulları, kullanım şekilleri, tohum ve meyve özellikleri - hepsi yok olup gitmektedir. Bu çeşitlere verilen isimler, yerel halkın esprilerini, dil zenginliğini, kültürel mirasını, bazen dünyaya bakışlarını yansıtır. Örneğin; "sarıbayram elması", "hırsız almaz armudu", "horoz fasulye", "bekiroğlu eriği", "karıkoca barıştıran otu", "güve otu", "kısa mahmut otu", "kafkaliza otu" gibi.

Etnobotanik çalışmalarda yöreyi tanıma, yörede harcanacak zaman, kaynak kişilerle iletişim çok önemli bileşenlerdir. Araştırma boyunca ilk yazının yöredeki bir okulda öğretmen olarak çalışması birçok fırsatı beraberinde getirmiştir. Bu durum yerel pazarları sürekli takip etme, bitkileri sürekli (çiçek-meyve dönemi) izleyebilme, köylere daha çabuk ulaşma, arazi gezilerini daha sık yapma, anket çalışmalarını uygulama, öğrenci velileri ara-

cılığıyla kaynak kişilere ulaşma vb. daha birçok açıdan büyük kolaylık sağlamıştır.

ÇALIŞMA ALANI

Araştırma alanı Havran ve Burhaniye (Balıkesir) ilçeleridir. Çalışma, Havran ve Burhaniye ilçelerine bağlı 25 köy altı yerel pazar ve çok sayıda arazi gezisi yapılarak gerçekleştirilmiştir. Araştırma alanı "Flora of Turkey"deki kayıtlara göre B1 karesinde yer alır (Res. 1). Yöre bitki coğrafyası bakımından Akdeniz fitocoğrafik bölgesinde yer almakla birlikte, Avrupa-Sibirya ve İran-Turan fitocoğrafik bölgelerinin de bazı elemanlarını barındırmaktadır (Sütgibi 2003).

Havran, Ege Bölgesi'nin Edremit Körfezi'ne doğru uzanan verimli bir ovası üzerine kurulmuş, topraklarının bir kısmı Ege bir kısmı da Marmara Bölgesi içinde kalan Balıkesir İli'ne bağlı bir yerleşim yeridir. Yüzölçümü 559 km² olan Havran'ın 26 köyü vardır. Merkez nüfusu 10.531 olup toplam nüfusu 38.242'dir. Havran İlçesi'nin büyük kısmını Havran Çayı'nın iki yanında gelişen alüvyonlu bir ova kaplar. Havran civarındaki en yüksek dağlar Eybek Dağı 1295 m ve Şap Dağı 1100 m, ayrıca Kocadağ 1002 m, Kalaptepe 959 m ve Bakacak Tepesi 840 m'dir. Havran İlçesi'nin en büyük akarsuyunu Havran Çayı ve kolları teşkil eder. Havran Çayı üzerinde taşkın kontrolü ve sulama amacıyla 1995 yılında yapımına başlanan baraj 2009 yılı itibarı ile su tutmaya hazır haldedir. Havran Çayı Şap Dağları'ndan doğarak Burhaniye yakınlarında Ege Denizi'ne sularını boşaltır (Özdemir 1998).

Burhaniye zengin bir bitki örtüsüne sahip Kazdağları ve Madra Dağı arasında kalan ovada kurulmuş 48.602 nüfuslu, 280 km² yüzölçümüne sahip Ege Denizi kıyısında yer alan Balıkesir İli'nin bir ilçesidir. Nüfusun 36.696'sı (% 75.5) ilçe merkezinde, 11.906'sı (% 24.5) köylerde ikamet etmektedir. İlçenin 25 köy ve bir beldesi bulunmaktadır. Kuzeyde Kazdağı, güneyde Madra Dağı arasında kalan Edremit Körfezi'nin güneydoğusundaki geniş düzlükte yer almaktadır. İlçe topraklarının doğuda 755 m yüksekliğindeki Kocadağ ile Şapla Dağı'nın batıya bakan yamaçları çam ormanlarıyla kaplıdır. Edremit Körfezi'ne kadar uzanan ova alüvyonlarla dolmuştur. Ovadan Havran Çayı geçer. İlçe sınırlarında Karınca Deresi ve Üvecek Deresi ovayı sulayan akarsulardır (Tuna 2007).

Yörede çalışma alanı olarak seçilen iki yerleşim birimi birçok açıdan karşılaştırmaya elverişlidir. İlçelerden biri denize kıyısı olan ve kırsal nüfusu hızla azalan Burhaniye, diğeri daha içeride denizle bağlantısı olmayan kırsal nüfus yoğunluğu daha fazla olan Havran'dır. Burhaniye İlçesi turizm potansiyeli ve zengin kültürel mirası ile ön plana çıkarken, Havran yöresi bitkisel açıdan zenginlik arz eden dağ köyleri ve renkli yerel pazarları ile ön plana çıkmaktadır.

YÖRENİN TARİHÇESİ

Havran İlçesi'nin ilk bilinen yerleşimcileri Lelejliler ve Pelesglardır. M.Ö. 546'da Lydia devleti Persler tarafından yıkılınca bölge Pers egemenliğine girdi. M.Ö. 334'te Makedonyalı İskender ve Persler arasındaki savaştan galip ayrılan Mysia bölgesinin (Uludağ ile Kazdağları arası) hakimi olmuştur. Daha sonra Bergama Krallığı yörede hakimiyet kurmuştur (Özdemir, 1998).

Ankara savaşından sonra Timur'un askerleri Kazdağları'na saklanan Osmanlı askerlerini ele geçirmeye çalışırken Havran'a gelmiştir. Havran ve çevresini talan edip, yakıp yıkmışlardır. Tahribat öylesine büyüktü ki, 1890'lara kadar Osmanlı belgelerinde Havran bölgesi; "Viraneli" olarak kaydolundu. Daha sonraları onarılarak güzelleştirilen şehir "Huriler Diyarı" anlamına gelen HAVRAN ismi verilmiştir. Antik dönemde Havran'ın adının "Aureline" altın ülkesi olarak anıldığı söylenir. Altının simgesi olan Au, Latince "Avru"dan gelmektedir. Havran isminin zamanla Aureline'den "Altın ülke-

sinden" gelme ihtimali de oldukça yüksektir (Özdemir 1998).

Burhaniye İlçesi'nin tarihçesi bugünkü iskele yakınlarında kurulan Anahor (Pidasus) adıyla büyük bir şehir olarak başlar. Körfez bölgesinin bilinen ilk yerleşim yeri olan şehir M.Ö. 1443 yılında Mysia halkı tarafından kurulmuş ve antik çağda Adramyteion'a bağlı olarak varlığını sürdürmüştür. Şehir sırasıyla Lidyalılar, Büyük İskender ve Romalılar'ın eline geçer. Selçuklu Devleti'nin yükselme zamanına kadar Bizans İmparatorluğu idaresi altında kalmıştır. Selçuklu İmparatoru Kılıç Arslan bölgeyi Bizanslılar'dan almış ve 1483 yılında bölgenin dağlık ve gelişmeye uygun olmamasından dolayı halkı düzlüğe taşımış ve buraya "Kemer" denilmiştir. 19. yüzyılda Sultan Abdülhamit'in oğlu Burhanettin adına Kemer adı Burhaniye olarak değiştirilmiştir (Aras 2006; Tuna 2007).

Yörenin tarihsel geçmişi ve kültürel yapısı da alanı çalışma nedenlerinden biridir. 1923 Türk-Yunan nüfus mübadelesine kadar yörede çok sayıda Rum yaşamaktaydı. Rum kültürünün yöredeki etnobotanik mirası hâlâ bazı Rumca kökenli ot isimlerinde, meze çeşitlerinde görülmektedir. Yörede ayrıca Balkan göçmenleri, Alevi-Türkmenler ve Romanlar yaşamaktadır. Tüm bu kültürlerin bitkilerden faydalanma şekillerini, farklı ve benzer yönlerini ortaya çıkarmak çalışmanın hedeflerindedir.

İKLİM VE BİTKİ ÖRTÜSÜ

Çalışma alanı, Kuzey Ege Bölgesi'nde bulunması nedeniyle Akdeniz ikliminin etkisi altındadır. Havran İlçesi'nde yıllık yağış oranı 651,7 mm'dir. Bitki örtüsü de bu şartlara uygunluk gösterir. Sert yapraklı daima yeşil, yaz kuraklığına dayanıklı, yaz kış yeşil rengini muhafaza eden karakteristik maki bitki örtüsü hakim durumdadır. Deniz seviyesinden itibaren makiler yaklaşık 200 m yüksekliğe kadar devam eder. Orta kademeyi yaprak döken ağaçlar oluşturur. Orman teşkil eden ağaç ve çalılar arasında meşe, kayın, gürgen, çalı süpürgesi, karaağaç, kocayemiş ve laden yer alır. Bu türler, daha sonra yerini iğne yapraklı ağaçlara terk eder. Bu yayılıştaki çoğunluğu teşkil eden kızılçam takriben 800 m'ye kadar çıkar, 800 m'den sonra yerini karaçama bırakır. Bunların dışında, Eybek Dağları'nda yer yer kestane ağaçlarına rastlanmaktadır. Sulak yerlerde az miktarda çınar, kavak, söğüt, kızılbaş, kızılçık gibi türler yayı-

lış gösterirken, ovalık kesimlerinde kekik, adaçayı, katırtırnağı, pamukla, funda, gelincik, ebeğümeci ve papatya türleri yaygındır (Özdemir 1998).

Burhaniye İlçesi'nde yıllık yağış miktarı 623,1 mm'dir. İklimin ılıman olmasından dolayı sıcaklığın sıfırın altına düştüğü günler çok azdır. Kuzeyde Kaz Dağları ve güneyde Madra Dağları'nın oluşturduğu jeolojik konum nedeniyle meltem, imbat ve poyraz rüzgarları hakimdir. Burhaniye'de zeytin ağacı yanında en yaygın ağaç çam ve meşe türleridir. Fıstık çamı ve sahil çamı çoğunluktadır. Ören'de Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kurulu'nun korumaya aldığı 1620 adet palamut meşesi vardır. Ayrıca kavak, akasya, çınar, okaliptüs, sedir, iğde ve ihlamur gibi ağaçlar da bölgeye iyi uyum sağlar (Yapıcı 2006; Tuna 2007).

TARIMSAL YAPI VE EKONOMİ

Yöre ekonomisi büyük oranda tarım üzerine kuruludur. Havran ve Burhaniye ilçelerinde temel tarımsal ürün zeytindir. Yörede toplam 3.000.000 civarı zeytin ağacı bulunmaktadır. Yörede sofralık ve yağlık zeytin için farklılık göstermesine rağmen hasat dönemi genellikle Ekim-Aralık ayları arasında yapılır. Hasat dönemi zeytin toplama işi, yöredeki köyler için büyük bir gelir kapısı durumundadır. Alanda kahvaltılık zeytin, zeytinyağı, zeytin sabunu, pirina vb. zeytine dayalı ürünler ekonominin ana kaynakları durumundadır. Yörede ayrıca hububat ürünleri, bakliyat, meyvecilik, özellikle narenciye, sebze üretimi ve bağcılık ekonomiyeye büyük katkılar sağlar. Yörede tarımsal çeşitliliğin önemli bileşenlerinden biri de köy çeşitleridir. Özellikle kırsal alanlarda yetiştirilen birçok bakliyat, sebze, tahıl ve meyve çeşidi yöresel pazarların önemli bir rengi konumundadır.

Havran İlçesi bölgede çok eskilerden beri tarım ürünleriyle bilinen bir yöredir. Bütün körfezde olduğu gibi Havran İlçesi'nde de tarımın temel rengi zeytindir. Yörede faal durumda 22 adet zeytin ve zeytinyağı fabrikası bulunmaktadır. Zeytin dışında Satsuma mandalın ve papaz erik de yörenin ekonomik değeri yüksek olan tarımsal ürünleridir. Havran papaz eriği çeşit literatürüne girmiş ve tanınmış bir eriktir. Erkenci ve beğenilen bir erik olduğu için, yörenin önemli gelir kalemlerinden biri konumundadır. Ayrıca alanda mandalina, armut, ayva, badem,

incir vb. birçok meyve çeşidi de büyük ekonomik değer oluşturmaktadır (Anonim 2007b).

Burhaniye İlçesi'nde toplam 20 zeytin ve zeytinyağı fabrikası faaliyetini sürdürmektedir. Burhaniye Ovası'nda çoklu kültür tarımı yapıldığından, yazlık ve kışlık olarak yetişen çeşitli sebze ve meyveler, ilçe ihtiyacını karşılamakla beraber başta İstanbul olmak üzere birçok il ve ilçeye pazarlanmaktadır. Tarım dışında yörede özellikle kırsal alanlarda hayvancılık yapılmaktadır (Anonim 2007a). Burhaniye İlçesi'nin diğer önemli geçim kaynaklarından biri turizmdir. İlçeye yaz aylarında yaklaşık olarak 150.000 turistin geldiği tahmin edilmektedir (Yapıcı 2006; Anonim 2007a).

Yörenin, 0-1200 metreye kadar yükseklik farklılıkları, ülkemizin en önemli bitkisel zenginlik kaynaklarından olan Kazdağları'na olan sınırı, tarihsel olarak Lidyalılar'dan Osmanlılar'a, Osmanlılar'dan Cumhuriyet'e uzanan büyük bir kültürel mirasa sahip olması, farklı kültürel grupları (Romanlar, Alevi Türkmenler) barındırması, tarımsal olarak uygun bir coğrafyaya sahip olması vb. nedenler, çalışma için uygun bir alan olarak belirlenmesinde önemli faktörlerdir.

YÖREDE YAPILMIŞ ÇALIŞMALAR

Araştırma alanımızın sınırları içinde bulunduğu Balıkesir İli'nde yapılan etnobotanik çalışmalara bakıldığında; daha çok bitkilerin tıbbi kullanımını ortaya koyan etnobotanik çalışmaların ön plana çıktığı görülmektedir. Balıkesir bölgesindeki tıbbi amaçlı kullanılan "Labiatae Familyası Bitkileri" (Tümen 1989) ve "Balıkesir ve Merkez Köylerinde Halk İlacı Olarak Kullanılan Bitkiler" (Tümen ve Sekendiz 1991) adlı çalışmalar bunlar arasındadır. Ayrıca, Balıkesir'in kuzeyinde yer alan Gönen İlçesi'nde yapılmış bir etnobotanik çalışmada (Tuzlacı ve Aymaz 2001) 84 bitki türünün halk tarafından tıbbi kullanım şekilleri tespit edilmiştir. Bandırma yöresinde yapılan etnobotanik çalışmada (Onar 2006) ise 98 bitki taksonunun kullanım şekilleri araştırılmıştır.

Bölge halkının tarım ve doğal çevreyle olan ilişkileri konusunda, "Kazdağları Milli Parkı'nda Doğal Ortam, İnsan İlişkileri ve Zeytincilik" (Soykan 2001) konulu bir çalışma ile, "Kazdağı Milli Parkının Kültürel Ekolojisi" (Arı ve Soykan 2005) isimli bir ara-

tırma bulunmaktadır. Bu projede yöre halkının doğal bitkilerle olan ilişkileri araştırılmış ve bitkilerin günlük yaşamda çeşitli alanlarda önemli ölçüde kullanıldıkları tespit edilmiştir.

Balıkesir ve çevresinde, bitkilerin tıbbi kullanımının yanında gıda, yakacak, el sanatı gibi diğer kullanımlarının da incelendiği etnobotanik çalışmalar az sayıdadır. “Balıkesir Yöresindeki Yenen Yabani Meyveler ve Etnobotanik Özellikleri” (Duran vd. 2001) bu çalışmalardan biridir. Kazdağı çevresinde yapılan çalışmada 57 bitkinin etnobotanik amaçla kullanımı tespit edilmiştir (Saçlı ve Akalın 2001). Kazdağı çevresinde etnobotanik içerikli başka çalışmalar da yapılmıştır (Saçlı ve Akalın 2002; Satıl vd. 2007). Bu çalışmalardan TÜBİTAK ve TÜBA tarafından desteklenmiş olan “Kaz Dağı Milli Parkı Çevresindeki Köylerde Etnobotanik Envanter Çalışması” etnobotanik açıdan yörede yapılmış önemli çalışmalardandır (Satıl vd. 2007). Çalışmada bölgede kullanımı belirlenen toplam 259 bitki taksonu tespit edilmiş ve bunlara ait yerel bilgiler derlenmiştir. Ayrıca, bölgedeki kültürel gruplardan Türkmen ve Yörükler arasında bitki kullanımına ilişkin farklılık ve benzerlikler de bu proje ile ortaya çıkartılmıştır.

Ayrıca bölgede 2005–2007 yılları arasında Madra Dağı ve çevresinde (Balıkesir/İzmir) yapılan floristik çalışmalar (Satıl vd. 2008) sırasında tespit edilen bitkilerin etnobotanik özellikleri araştırılmıştır. Bölge halkının gıda, ilaç, yem, el sanatları ve diğer alanlarda yararlandığı bitkiler ve bu bitkilerin kullanımına ait geleneksel bilgiler derlenmiştir. Bölgede kullanımı belirlenen toplam 115 bitki taksonu ve bunlara ait yerel bilgiler toplanmıştır.

Bölgede, köy çeşitleri üzerine yapılmış henüz sonuçları yayınlanmamış, bir çalışma da sürdürülmektedir. Bu çalışma, Emanetçiler Derneği'nin Birleşmiş Milletler Kalkınma Programı (UNDP-SGP Küçük Destek Programı) çerçevesinde Balıkesir İli'nin İvrindi ve Savaştepe ilçelerinde “Geleneksel Köy Çeşitleri Korunması ve Yaşatılması İçin Paylaşım Projesi”dir (Lord 2007). Proje İvrindi ve Savaştepe yörelerinde tarımı devam eden yerli çeşitlerin envanterinin çıkarılması, geleneksel tarım uygulamalarına yeniden değer verilmesini hedeflemektedir. Emanetçiler Derneği tarafından yürütülen bu çalışma, çalışma alanının dışında olmakla beraber, coğrafi anlamda alanın güneydoğusunda yer almaktadır.

ÇALIŞMA YÖNTEMİ

Çalışmada TÜBA-TÜKSEK Buldan Etnobotanik pilot projesi kapsamında geliştirilen alan çalışma tekniklerinden yararlanılmış (Ertuğ vd. 2003, 2004 ve Ertuğ 2003); çerçeve sorular kapsamında serbest ve yarı belirlenmiş formatta görüşmeler, gözlem, arazide birlikte bitki toplama ve preslenmesi, pazar araştırmaları ve eğitim çalışmaları kapsamında anketler gerçekleştirilmiş, video ve fotoğraf çekimleri yapılmıştır. Bitki kullanım gruplamasında da bu çalışmada kullanılan kodlar kullanılmıştır (Ek 2).

KAYNAK KİŞİLER

Etnobotanik araştırmaları sırasında kaynak kişiler ve onlarla sağlanacak sağlıklı bir iletişim, çalışmanın kalitesini doğrudan etkileyen ana unsurlardan biridir. Kaynak kişiler etnobotanik çalışmalarda ana bilgi kaynaklarıdır. Kaynak kişilere ulaşmak için yerel yöneticiler, İlçe Tarım Müdürlükleri ve iletişim kurulan öğretmenler, köy muhtarları başta olmak üzere birçok kişi ve kurumdan destek alınmıştır. Çalışma alanında ilk yapılan işlerden biri köylülerin ürünlerini sattıkları yerel pazarların tespitidir. Yöreyle ilgili genel bilgiler toplandıktan sonra, Burhaniye ve Havran pazarları başta olmak üzere Edremit, Kadıköy ve Ayvalık pazarlarına geziler düzenlenmiş, kaynak kişilerle ilk tanışmalar pazar araştırmalarında sağlanmıştır.

Yörede yapılan çalışma kapsamında bilgi edinilen kaynak kişi sayısı 244'tür. Kaynak kişilerden 124'ü erkek 120'si kadındır. Çalışmada kaynak kişi olarak; özellikle orta yaş üstü kadın ve erkekler, çobanlar, belirli bitkileri kullanarak insanları tedavi eden “Ocak” adı verilen kişiler, ip, sepet ve hasır gibi el sanatlarında usta kişiler, yörede görevli ziraatçiler, ormancılar ve öğretmenler seçilmiştir. Yörede toplanıp satılan ot ve mantar çeşitleri için az sayıda 18-20'li yaşlarındaki toplayıcı kişiler de kaynak kişi olarak seçilmiştir.

Kaynak kişiler belirlenirken yörenin kültürel dokusuna uygun olarak Roman ve Alevi-Türkmen gruplarından kişilerin de kaynak kişi olarak seçilmesine dikkat edilmiştir. Alevi-Türkmen nüfus yaşadığı Tahtacı Köyü gezilen köyler listesine alınmıştır. Roman nüfus yoğun olarak Pelitköy ve ilçe merkezinde yaşadığından bu grupla iletişim

genellikle yerel pazarlarda sağlanmıştır. Kaynak kişilerin yoğun olarak yaşadığı yerleşimler **Çizelge 1**'de sunulmuştur.

Pazar gezileri sonucu hemen hemen her köyde irtibat kurulacak kaynak kişiler saptanmıştır. Kaynak kişiler aracılığıyla köylere yapılan geziler ve ev ziyaretleri öncesi telefon edilerek, köyde bitki kullanımı konusunda bilgi alabileceğimiz kişilerin bulunması sağlanmıştır. Kaynak kişilerle beraber yapılan köy ziyaretleri, köy meydanlarında ve kahvehanelerinde toplu sohbetlere dönüşmüştür (Res. 2). Böylece elde edilen bilgilerin birden fazla kişi tarafından doğrulanması sağlanmıştır. Köy ziyaretleri yapılan dönemde kadınlarla iletişimi kolaylaştırmak ve kadın hastalıkları vb. durumlar ile ilgili verilere daha kolay ulaşmak için çalışma ekibi içinde kadın araştırmacı da yer almıştır.

Çalışma alanında sürekli bulunma şansı, kaynak kişilere tanıdıkları üzerinden ulaşmayı ve daha samimi ortamlarda bilgi edinmeyi kolaylaştırmıştır. Bu yöntemle yapılan köy ziyaretlerinin daha verimli geçtiği tespit edilmiştir. Köylere görüşmeye gidilirken beraberimizde herbaryum örnekleri ve bitki resimleri de götürülmüş, böylece bitkiyi kullanan kişilerin bitkileri teşhis etmeleri sağlanmıştır. Bunun dışında bitki toplayan kişilerle beraber özellikle köy çevresindeki alanlar gezilerek, bitki doğal habitattından toplanmış ve teşhis edilmiştir. Bu yöntem yerel isim çeşitliliğinden (farklı otlara aynı isim verilmesi ya da aynı ot çeşidine farklı isimlerin verilmesi) kaynaklanan problemlerin önüne geçmede önem arz etmektedir.

Kaynak kişilerin bilgi birikimine göre yöneltilecek sorulara (Ertuğ, 2003) verilen cevaplar not alınmıştır. Bazen bu görüşmelerde, imkanlar ölçüsünde video kaydı yapılmış ve fotoğraflanmıştır. Kaynak kişiler tarafından, bitkilerden elde edilen ürünler ve uygulama süreçleri (sepet yapımı, kekik suyu eldesi, çam sakızı eldesi vb.) hem fotoğraflarla hem de video kaydı ile belgelenmiştir.

PAZAR ARAŞTIRMALARI

Araştırma alanı ve çevresinde kurulan Burhaniye, Havran, Edremit, Ayvalık, Akçay ve Kadıköy pazarlarında dört mevsim gözlemler yapılmıştır. Bu pazarlara ürün getiren köylüler ve sattıkları ürünler tespit edilmiştir (Res. 3-4).

Köylülerin pazar tezgahları çalışma süresince sıklıkla ziyaret edilmiş ve ürünlerinden satın alınmıştır. Çalışma boyunca Burhaniye pazarı 25, Havran pazarı 20, Edremit pazarı beş, çevredeki diğer pazarlarda ikişer kez gezilmiştir. Pazar gezilerinin en önemli faydası, kaynak kişilere ulaşmak ve bitkilere ait farklı yerel adların saptanmasıdır. Yerel pazarlarda yörede gıda (çay, baharat, salata, yemek vb.) amacıyla satılan birçok ot çeşidine rahatlıkla ulaşılabilir. Labada (*Rumex patientia*), hindiba (*Taraxacum officinale*, *Cichorium intybus*, *Chondrilla juncea*), arapsaçı (*Foeniculum vulgare*), gelincik (*Papaver rhoeas*), ebegümeci (*Malva sylvestris*), turp otu (*Raphanus raphanistrum*), pazı (*Beta trojana*), kaza-yağı (*Sium sisarum*), akkız (*Scolymus hispanicus*), ısır-gan otu (*Urtica* sp.) yöresel pazarlarda sık rastlanılan çeşitlerdendir.

Yöresel pazarlarda sıklıkla tıbbi kullanımı olan kantaron otu (*Hypericum perforatum*), lavanta (*Lavandula stoechas*), adaçayı (*Salvia tomentosa*), kekik (*Origanum onites*, *Origanum vulgare*), çam akması (*Pinus brutia*) vb. bazı çeşitlerin satıldığına rastlanılır. Yerel pazarlarda sık kullanımı olan bazı taksonlar dışında genel olarak tıbbi bitkilere ulaşmak daha zordur.

Yöresel pazar gezilerinde ayrıca sepet, kaşık, nazarlık gibi malzemelerin fotoğrafları çekilmiştir. Alınan örneklerle birer numara verilerek, bitkinin yöresel adı, nereden ve kim tarafından, ne zaman toplandığı kaydedilerek kullanım tarifi not edilmiştir. Pazarlardan alınan örneklerin bazılarının kesin teşhisi için, o bitkinin toplandığı alana gidilerek, bitki çiçekli veya meyveli halde tarafımızdan toplanmıştır.

OKULLARDA YAPILAN ANKET ÇALIŞMALARI

Tez çalışmasının ilk aşamalarında Burhaniye ve Havran İlçe Milli Eğitim Müdürlüklerinden ilçe merkezi ve köylerdeki okullarda anket çalışmaları için gerekli izinler alınmıştır. Çalışmayı yapan birinci yazarın alandaki bir okulda öğretmen olarak çalışması, iletişim ve anket çalışmalarında verim açısından büyük avantajlar sağlamıştır. Araştırma alanı içinde bulunan ilçe merkezi ve köylerdeki okullarda yaklaşık 400 civarı öğrenciye bölgede kullanılan "şifalı bitkiler" ve "yenen bitkiler" ile ilgili olarak iki anket uygulanmıştır (Ertuğ 2003). İlçe merkezle-

rindeki okullarda anketler yapılırken, özellikle farklı köylerden öğrencilerin okuduğu meslek liseleri seçilmiştir. Köylerdeki ilköğretim okullarında yapılan anket çalışmalarında iletişim sorununu aşmak amacıyla dört ve üstü sınıflarda anket çalışmaları uygulanmıştır (Res. 5). Öğrencilerin, bu anketi aile büyükleri ile beraber doldurmaları istenmiştir. Böylece genç kuşaklarda merak duygusunun gelişmesi ve artık unutulmak üzere olan bu bilgileri öğrenmeleri sağlanılmaya çalışılmıştır. Anket çalışmaları sonucunda elde edilen veriler ışığında köylere araştırma gezileri düzenlenip, öğrenci velileri ziyaret edilmiştir. Kullanımı olan bitkiler köylüler eşliğinde toplanmıştır.

Araştırma alanında verilere ulaşmada ilk aşamalardan birini oluşturan anket çalışmaları büyük bir önem arz etmektedir. Yörede uygulanan anket çalışmaları değerlerinde ilköğretim öğrencilerinin anket formlarına daha çok özen gösterdikleri ve aileleriyle beraber bu formları daha düzenli doldurdıkları tespit edilmiştir. Ayrıca ilköğretim öğrencilerine dağıtılan anket formlarının %95'i geri gelirken bu oran lise öğrencilerinde %70'e düşmüştür. Lise öğrencilerinin anket formlarının bazıları öğrencilerin kendileri tarafından tıbbi kitaplardan faydalanılarak doldurulmuştur. Bazı lise öğrencilerinin ise, arkadaşlarının anket formlarından yararlanarak formları doldurdıkları görülmüştür. Bununla beraber formları ciddiyetle dolduran lise öğrencilerinin anket formlarından çok faydalı bilgilere ulaşıldığı da önemli bir veridir. Anket çalışmaları sonucu çok sayıda öğrencinin ot çeşitleri ile ilgili sorular sorduğu yörelerindeki farklı ot çeşitlerini öğrenmenin heyecanını yaşadıkları görülmüştür. Ayrıca bu anketlerle yörede yerel ot çeşitleri ile ilgili kuşaklar arasında iletişim ve buna bağlı olarak bilgi aktarımının sağlanması hedefine ulaşıldığı rahatlıkla söylenebilir.

Anket formları değerlendirildiğinde, Havran ve Burhaniye İlçesi arasında çok büyük farklar göze çarpmamıştır. Düzenli doldurulmuş 100 adet anket çalışması değerlendirilerek sonuçları **Çizelge 2'**de sunulmuştur. Her iki yörede de yenen otlara bakıldığında; Turp otu (*Raphanus raphanistrum*), gelincik otu (*Papaver rhoeas*), ısırgan otu (*Urtica dioica*), labada (*Rumex patientia*), ebe gömeci (*Malva sylvestris*), hindiba (*Taraxacum officinale*), acı filiz (*Tamus communis*), tatlı filiz (*Asparagus acutifolius*), cici bici (*Stellaria media*) otlarının anketlerde en çok yazılan

bitkiler olduğu tespit edilmektedir. Şifalı otlarla ilgili anket çalışması değerlendirildiğinde kekik (*Origanum* sp.), adaçayı (*Salvia tomentosa*), ihlamur (*Tilia argentea*), kantaron otu (*Hypericum perforatum*), pamukla (*Cistus* sp.), papatya (*Anthemis* sp.), kuşburnu (*Rosa* sp.) bitkilerinin en sık rastlananlar olduğu tespiti yapılmaktadır.

Havran yöresinde Burhaniye'den farklı olarak kaymeci otu (*Opopanax hispidus*), tavuk büzüğü (*Capsella bursa-pastoris*), muşurat otu (*Lepidium ruderalis*), kazayağı (*Sium sisarum*), inek memesi (*Campanula trachelium*) bitkilerine anketlerde daha sıklıkla rastlanmaktadır. Burhaniye yöresinde ise anketlerde sıklıkla rastlanan deniz börülçesi (*Salicornia europaea*), akkız otu (*Scolymus hispanicus*), istifno (*Solanum nigrum*), kaskalıza (*Tordylium apulum*) vb. bazı taksonlara Havran yöresinde uygulanan anketlerde çok nadiren rastlanmıştır. Bu durum kıyılarda daha çok görülen otlara ilişkin olduğu kadar, meze kültürünün bir parçası olarak Rumlar'la birlikte yaşamış yerlilerin devraldığı mirasın da göstergesidir. Şifalı otlar bakımından karşılaştırma yapıldığında, belirgin bir fark göze çarpmamaktadır. Bununla beraber Burhaniye yöresinde kantaron otu (*Hypericum perforatum*) ve karabaş otunun (*Lavandula stoechas*) daha yoğun bilindiği, Havran yöresinde ise çirşik (*Asphodelus aestivus*) bitkisinin daha sıklıkla kullanıldığı tespit edilmiştir.

ARAZI ÇALIŞMALARI, BİTKİ TOPLAMA VE PRESLEME

Araştırma alanında arazi çalışmaları aylık periyotlarla düzenli olarak gerçekleştirilmiştir. Arazi çalışmaları tüm yıla yayılmış, böylece hem bitkileri çeşitli evrelerinde toplama, hem de toplanarak pazara getirilen ya da kullanılan bitkilerin izlenmesinde süreklilik sağlanması amaçlanmıştır. Çalışma boyunca Havran yöresinde 14, Burhaniye yöresinde 11 olmak üzere toplam 25 arazi gezisi yapılmıştır. Arazi gezileri 3-4 kişilik bir ekip tarafından gerçekleştirilmiştir. Arazi ve köy gezileri sırasında iletişimi kolaylaştırmak için ekip içinde bir kadın arkadaş bulundurulmaya özen gösterilmiştir. Arazi gezilerinin büyük çoğunluğu köy ziyaretleri ile birleştirilip, mümkün olduğunca araştırma alanı köylüler eşliğinde gezilmeye dikkat edilmiştir. Bu şekilde düzenlenen gezilerden alınan verimin çok daha fazla olduğu tespit edilmiştir.

Kaynak kişilerin gösterdiği, kullanımı belirlenen bitkiler hem pazarlardan hem de doğal çevrelerinden toplanarak herbaryum materyali haline getirilmiştir. Herbaryum örneği haline getirilemeyen diğer bitkisel kökenli malzemeler ise, kurutulduktan sonra torba ve kese kağıtlarında muhafaza altına alınmıştır. Kullanımı belirlenen her bitki ve etnografik malzeme için birer numara verilmiştir. Örneklerin toplanma tarihi, bulunduğu köyün / mevkinin adı kaydedilmiş ve ayrıca GPS kayıtları alınmıştır (Ek 1). Ayrıca alınan örneklere ait 1200 kadar fotoğraf çekilmiştir.

Kullanımı belirlenen bitkilerin kesin teşhislerinde, başta *Flora of Turkey* olmak üzere çeşitli yerli ve yabancı flora kitaplarından yararlanılmıştır. Çalışma boyunca toplanan bitki örnekleri Doç.Dr. Tuncay Dirmenci ve Prof.Dr. Güleendam Tümen tarafından teşhis edilmiştir. Çalışma alanında toplanan mantar örnekleri ise Muğla Üniversitesi'nden Prof.Dr. Mustafa Işıloğlu tarafından teşhis edilmiştir. Herbaryum materyalleri ve diğer bitkisel kökenli ürünler, çalışma tamamlandıktan sonra Balıkesir Üniversitesi, Fen-Edebiyat Fakültesi, Biyoloji Bölümü Herbaryumunda muhafaza edilmektedir.

BİTKİ KULLANIM KODLARI

Bitkilerin kullanım şekilleri için Ertuğ (2003) tarafından geliştirilen Buldan pilot projesinde kullanılan kodlar kullanılmıştır (Ek 2).

Bulgular

2007–2009 yılları arasında araştırma alanı olarak seçilen Balıkesir İli Havran ve Burhaniye ilçelerinde sürdürülen etnobotanik araştırmalarında kullanımı olan 76 familyaya ait 239 bitki taksonu tespit edilmiştir (Ek 3). Ayrıca çalışmada dokuz mantar familyasına ait yenilebilen 10 mantar çeşidi kaydedilmiştir.

Araştırma alanında etnobotanik araştırmalar sonucu toplanan 239 bitki taksonundan 193 tanesi yörede doğal olarak yetişirken, 46 tanesi ekimi yapılan taksonlardır. Doğal bitkilerin kullanım sırası; gıda (103), halk tıbbı (101), el sanatları (38), hayvan yemi (26) ve yakacak (18) şeklindedir. Ekimi yapılan bitkilerin kullanım sırası gıda (43), halk tıbbı (22), el sanatları (7), hayvan yemi (4) ve yakacak (2) takson

şeklindedir. Bitkilerin toplam kullanım sırası ise; gıda (141), halk tıbbı (118), el sanatları (46), süs (34), hayvan yemi (30), yakacak (20) takson olarak tespit edilmiştir (Res. 6). Ayrıca arıcılık, avcılık, çatı örtüsü, yatıştırıcı, çocuk oyunları, koku verici vb. çok değişik alanlarda kullanıma sahip 40 takson kayıt altına alınmıştır. *Lamiaceae* (23), *Fabaceae* (21), *Astarecae* (20), *Rosaceae* (19), *Apiaceae* (12) familyaları, araştırma alanında etnobotanik kullanımları en çok olan ilk 5 familyadır. En fazla kullanım çeşidine sahip taksonlar ise sırasıyla: *Pinus brutia* (12), *Olea europea* (10), *Platanus orientalis* (10), *Hypericum perforatum* (9) *Lavandula stoechas* subsp. *stoechas* (8) türleridir.

GIDA OLARAK KULLANILAN BİTKİLER

Gıda olarak tüketilen bitkilerde yaygın kullanım şekillerine baktığımızda; meyve ve tohumları yenilenler (50), yaprakları yenilenler (42), çay olarak kullanılanlar (30), kök ve gövdeleri yenilenler (12), baharat olarak kullanılanlar (12) takson şeklindedir. Doğal olarak kullanılan bitkilerde kullanım sırası; yaprakları yenilenler (34), çay olarak kullanılanlar (28), meyve ve tohumları yenilenler (16), kök ve gövdeleri yenilenler (11), baharat olarak kullanılanlar (9) takson şeklindedir (Res. 7). Ekimi yapılan bitkilerde ise; meyve ve tohumları yenilenler (34), yaprakları yenilenler (8), çay olarak kullanılanlar (2), kök ve gövdeleri yenilenler (1), baharat olarak kullanılanlar (2) takson şeklindedir.

Meyve ve Tohumları Yenilenler

Yöredeki araştırmalarda böğürtlen (*Rubus sanctus*), kuşburnu (*Rosa canina*), kızılçık (*Cornus mas*) vb. bazı yabani meyvelerin sonbaharda yerel pazarlarda satıldıkları tespit edilmiştir. Ayrıca mutfaklarda yabani ahlat (*Pyrus amygdaliformis*) turşuların içine konularak, yabani erik (*Prunus* sp.) ise bamyaya yemeklerine katılarak kullanılır.

Yöredeki arazilerde en çok yetiştirilen meyve ağaçları zeytin, erik, mandalin, elma, armut, ayva, incir, üzüm, badem, nar, beyaz ve karaduttur. Zeytin yöre ekonomisinde çok büyük bir yer tutmaktadır. Yöredeki zeytinlerin %90'ı yağlık zeytindir. Zeytin dışında yörede bolca yetişen Papaz eriği ve Satsuma mandalin, ekonomik olarak büyük önem arz etmek-

tedir. Yörede ayrıca İstanbul akçası armudu erken- ci armut çeşidi olduğu için ekonomik değeri oldukça yüksektir. Burhaniye İlçesi'nin Kozak Yaylası'na sınır olan bölgelerde son yıllarda yoğun olarak fıstık çamı (*Pinus pinea*) ekimi yapılmaktadır. Ticari değerin yüksek olması fıstık çamı sayısını gün geçtikçe arttırmaktadır. Ayrıca Dereköy (Havran) civarında bolca yetiştirilen karaduttan elde edilen karadut suyu şifa amacıyla yerel pazarlarda ve yol kenarlarında bolca satılmaktadır. Yörede elma, incir ve ayva başta olmak üzere çok sayıda meyvye çeşidinden reçel yapılmaktadır.

Yaprakları Yenilenler

Araştırma alanı gıda olarak kullanılan yabancı ot bakımından oldukça zengindir. Yaprakları yenilen otlardan 34 tanesi doğal olarak yetişirken, sekiz tanesi ekimi yapılan bitkilerdendir. Yörede özellikle dağ köylerinde yaşayan birçok insan ot toplayıp yerel pazarlarda satarak gelir elde etmektedir. Yerel pazarlarda hemen hemen her dönem çeşitli otlara ulaşmak mümkündür. Yörede Eylül ayında pazarlarda görülmeye başlanan ot çeşitleri Hıdırellez'le (6 Mayıs) beraber sona erer. Otların Hıdırellez'le "erdiğine" (tohuma geçtiğine) inanılır ve artık tüketilmez. Ekim-Kasım aylarında yöredeki pazarlarda "karışık ot" adı altında labada (*Rumex patientia*), hindiba (*Taraxacum officinale*, *Cichorium intybus*, *Chondrilla juncea*), arapsaçı (*Foeniculum vulgare*), gelincik (*Papaver rhoeas*), ebegümece (*Malva sylvestris*), turp otu (*Raphanus raphanistrum*), pazı (*Beta trojana*), kazayağı (*Sium sisarum*), akkız (*Scolymus hispanicus*), ısırgan otu (*Urtica dioica*) vb. yabancı ot çeşitleri bolca satılmaktadır.

Yörede maydanoz (*Petroselinum crispum*), roka (*Eruca sativa*), tere (*Lepidium sativum*), semiz otu (*Portulaca oleraceae*) vb. bitkiler de ekimi yapıp, yoğun olarak yaprakları yenilen ot çeşitleridir.

Çay Olarak Kullanılanlar

Araştırma alanında 30 taksonun çay olarak kullanıldığı belirlenmiştir. Araştırma alanında genellikle *Lamiaceae* familyasına ait taksonların çay olarak kullanıldığı tespit edilmiştir. Alanda yaygın olarak çayı yapılan türler; Adaçayı (*Salvia tomentosa*), kandil çayı (*Sideritis athena*), dağ çayı (*Sideritis trojana*), lavanta (*Lavandula stoechas*), melisa (*Melissa officinalis*), kekik (*Origanum onites*,

Origanum vulgare), biberiye (*Rosmarinus officinalis*), mor kekik (*Thymbra spicata*) türleridir. Yörede bu türler yoğunlukla toplanmakta ve yöredeki ev ve kahvehanelerde çay olarak içilmektedir. Bu taksonlar aynı zamanda soğuk algınlığı, öksürük vb. basit rahatsızlıkların tedavisinde kullanıldıkları için, yörede kurulan pazarların önemli ticari değerleridir. Alanda yaygın olmamakla beraber, çakşır çayı (*Inula heterolepis*), düğümlü çay (*Micromeria myrtifolia*), nane (*Mentha pulegium*), dağ çayı (*Stachys cretica*), kokar nane (*Ziziphora taurica*) gibi bazı türlerin de çay olarak kullanıldığı tespit edilmiştir.

Kök ve Gövdeleri Yenilenler

Yörede 11 tanesi doğal yetişen, biri ekimi yapılan toplam 12 taksonun kök ve gövdesi yenilmektedir. Bu taksonlardan akkız (*Scolymus hispanicus*), kozal diken (*Silybum marianum*) yöredeki yerel pazarlarda bolca satılmaktadır. Ayrıca Burhaniye yöresindeki pazarlarda satışına rastlanılan deniz börülcesi (*Salicornia europaea*) ve deniz fasulyesi (*Salcola soda*) taksonlarının salata yapıldığı ve haşlanıp yemek olarak tüketildiği tespit edilmiştir. Karabörek diken (*Carthamus lanatus*) ve yumuşak hasan otu (*Cnicus benedictus*) bitkilerinin kırsal alanlarda doğranıp börek malzemesi olarak kullanıldığı belirlenmiştir. İnek memesi (*Campanula lyrata*) bitkisi ise köylerde genellikle çocuklar tarafından toplanılan ve kökü yenen bir ot çeşididir.

Baharat Olarak Kullanılanlar

Yörede 12 bitki taksonunun baharat olarak kullanıldığı tespit edilmiştir. Kekik (*Origanum sp.*, *Thymus sp.*) ve nane (*Mentha sp.*) türleri baharat olarak yoğunlukla kullanılmaktadır. Ayrıca yörede çörtük otu (*Echinophora tenuifolia*) bozulmayı engellemek ve koku verici olarak turşuların ve peynir küplerinin içine konur. Defne (*Laurus nobilis*) yaprakları yemeklere tad verici olarak konurken, sumak (*Rhus coriaria*) salatalara katılmaktadır.

TIBBİ BİTKİLER

Yörede yapılan araştırmalar sonucu, bitkilerin gıda kullanımından sonra en yoğun kullanım şekli tıbbi amaçla kullanım olarak belirlenmiştir. Çalışma sonucunda 118 bitki taksonunun tıbbi amaçla kullanıldığı tespit edilmiştir.

Araştırma alanında tıbbi kullanımı olan taksonların yoğunlukla; karın ağrısı ve gaz giderici, midevi (39), soğuk algınlığı ve bağlı rahatsızlıklar (27), şeker hastalığı (15), böbrek hastalıkları (13), yara ve kesik tedavisi (12) için kullanıldığı görülmektedir. Bununla beraber daha az sıklıkla basur tedavisi (7), iştah açıcı (6), diş ağrısı (4), tansiyon dengeleyici (6), kalp ve damar hastalıkları (5), karaciğer hastalıkları (4), ishal tedavisi (4), romatizma (3), kanser tedavisi (3), prostat (3), kolesterol (2), gebelik kolaylaştırıcı (2), adet düzenleyici (2), guatr (2), mantar hastalıkları (2), vb. hastalıklarla ilgili problemlerin giderilmesinde kullanıldıkları görülmektedir (Res. 8).

Tıbbi bitkilerle ilgili ayrıntılı değerlendirmeler, Tartışma ve Sonuç kısmında çevre alanlardaki çalışmalarla karşılaştırmalı olarak sunulmuştur.

YEM BİTKİLERİ

Araştırma alanında çok sayıda bitkinin hayvan yemi olarak kullanıldığı tespit edilmiştir. Alanda insanların yediği otlara ek olarak sadece hayvan yemi olarak kullanılan bitki taksonu sayısı 30'dur. Hayvan yemi olarak kullanılan bitkilerin 26 tanesi doğal olarak yayılış gösterirken, dördü ekimi yapılan bitkilerdir. Bu taksonlardan çoğunluğu (15 takson) *Fabaceae* familyasına aittir. Yörede ak sığırgı (*Adenocarpus complicatus*), güvercin otu (*Senecio vulgaris*) bitkilerinin hayvanlarda süt arttırmak amacıyla kullanıldığı tespit edilmiştir. Çalışma alanında ayrıca meşe (*Quercus* sp. *Olea europaea*), pınar (*Phillyrea latifolia*) bitkilerinin yapraklı dallarının, hayvan yemi olarak kullanıldığı tespit edilmiştir. Yörede yapılan araştırmalarda meşe (*Quercus* sp.) bitkilerinin yapraklı dalları Nisan - Mayıs döneminde budama şeklinde toplandığı ve Ekim ayından itibaren hayvanlara verildiği tespit edilmiştir. Özellikle kışın sert geçeceği düşünülen yıllarda meşe (*Quercus* sp.) dallarının toplanma miktarı artmaktadır. Yörede dikenli akkız (*Scolymus hispanicus*) ve zeytin dalları (*Olea europaea*), mısır (*Zea mays*) bitkileri de hayvan yemi olarak kullanılmaktadır. Ayrıca güvercin otu (*Senecio vulgaris*), kaz otu (*Polygonum aviculare*), labada (*Rumex patientia*) bitkileri yörede kuşyemi olarak kullanılmaktadır. Labada (*Rumex patientia*) bitkisinin tohumları tavuk, ördek ve hindi yavrularının hızlı büyümesi için yem olarak kullanılır.

SÜS BİTKİLERİ

Araştırma alanında toplam 34 bitki taksonunun süs bitkisi olarak kullanıldığı tespit edilmiştir. Bunlardan 19'u doğal, 15'i yörede ekimi yapılan taksonlardır. Araştırma alanında süs bitkisi olarak kullanılan bitki taksonlarının değişik kullanım şekilleri tespit edilmiştir. Bu bitkilerden; Aslanağzı (*Antirrhinum majus*), kedi çiçeği (*Centranthus ruber*), mercanköşk (*Origanum x majoricum*), fesleğen (*Ocimum basilicum*), biberiye (*Rosmarinus officinalis*) vb. bazı bitkiler, ev ve balkonlarda süs bitkisi olarak kullanılmaktadır. Yörenin aynı zamanda tatil bölgesi olması nedeniyle nergiz (*Calendula officinalis*), boru çiçeği (*Campsis radicans*), şebboy (*Matthiola incana*), akşamsefası (*Mirabilis jalapa*), zakkum (*Nerium oleander*), mor salkım (*Wisteria sinensis*), palmiye (*Washingtonia filifera*) vb. çok sayıda bitki park, bahçe, sokak ve yazlık evlerin çevresinde süs bitkisi olarak kullanılmaktadır.

Araştırma alanında kültürü yapılan beyaz zambak (*Lilium candidum*) ve doğadan toplanılan lale (*Tulipa orphanidae*), püren otu (*Erica arborea*), ağı çiçeği (*Rhododendron luteum*) vb. bazı bitkiler de yerel pazarlarda süs bitkisi olarak satılmaktadır. Yörede mezar süslemesi için zulfa (*Iris germanica*) bitkisinin, işyeri-büro süslemesi için buğday başakları (*Triticum aestivum*) ve sazlık (*Typha latifolia*) bitkilerinin kullanıldığı tespit edilmiştir. Ayrıca evlerde, avlularda süs olarak ekilen biberiye (*Rosmarinus officinalis*), kekik (*Origanum x majoricum*), reyhan (*Ocimum basilicum*), kafur (*Artemisia absinthium*) gibi bazı kokulu bitkilerin soğuk algınlığı, bazı hastalıkların tedavisinde ve iştah açıcı, gaz giderici olarak kullanıldığı tespit edilmiştir.

YAKACAK OLARAK KULLANILAN BİTKİLER

Araştırma alanında toplam 20 taksonun yakacak olarak kullanıldığı tespit edilmiştir. Yörede çam türleri (*Pinus brutia*, *Pinus nigra*), meşe türleri ve kurumuş zeytin ağaçları (*Olea europaea*) yakacak olarak çokça tercih edilen taksonlardır. Yörede çok bol bulunan zeytin bitkisinin çekirdeği ve posası da yaygın olarak yakacak olarak kullanılır. Ayrıca yörede nadir de olsa meşe (*Quercus cerris*, *Quercus coccifera*) türlerinden odun kömürü yapıldığı tespit edilmiştir. Bu gelenek eskiye oranla çok azalmasına

rağmen, Burhaniye - Yabancılar Köyü'nde odun kömürü yapımı az da olsa devam etmektedir.

EL SANATLARINDA FAYDALANILAN BİTKİLER

Yörede el sanatlarında kullanılan 46 bitki taksonu tespit edilmiştir. Çalışma ile yörede bitkilerden elde edilen ürünler ve yapım aşamaları görsel olarak kayıt altına alınmıştır. Çalışmalar sonucunda ağaç işlerinde (16), süpürge (7), boyar madde (9), sepet ve sele (5), tesbih (3) ve diğer alanlarda kullanımı olan (5) takson belirlenmiştir.

Ağaç İşleri, Nazarlık ve Süpürge Olarak Kullanılan Taksonlar

Yörede el sanatları ile ilgili en yoğun kullanım ağaç işleridir. Kızılçam (*Pinus brutia*), davulgu (*Arbutus andrachne*, *Arbutus unedo*), kaşık ağacı (*Fraxinus ornus*) bitkileri tahta kaşık ve çamaşır topacı yapımında kullanılmaktadır. Çınar ağacı (*Platanus orientalis*) odunu kırsal alanlarda hayvan semeri yapımında kullanılmaktadır (Res. 9). Yörede süpürge otu (*Sorghum* sp.), katırtırnağı (*Spartium junceum*) ve pınar (*Phillyrea latifolia*) başta olmak üzere yedi kadar takson süpürge yapımında kullanılmaktadır. Araştırma alanında bitkilerden diğer bir faydalanma şekli nazarlık yapımıdır. Çitlembik (*Pistacia terebinthus*), olgun buğday başakları (*Triticum aestivum*) ve üzerlik (*Peganum harmala*) bitkileri nazarlık yapımında kullanılır (Res. 10)

Sepet ve Sele Örmeye Kullanılan Taksonlar

Araştırma alanında zengin el sanatı alanlarından biri de sele, sepet ve küfe yapımıdır. Hayıt (*Vitex agnus-castus*), kargı (*Arundo donax*), söğüt (*Salix alba*), dere söğüdü (*Salix cinerea*), zeytin filizleri (*Olea europea*) sepet, sele, küfe yapımında kullanılan bitki türleridir. Sepet ve sele örümü başlamadan önce kargı gövdeleri yumuşatma amacı ile bir gün önceden suya konulur. Söğüt ve hayıt dalları yeterince esnek oldukları için bu işleme gerek duyulmaz. Örmeye işlemi dip kısımdan başlar (Res. 11). Sepet ve selenin taban ve saplık kısımları hayıt ve söğütten yapılırken ana gövde kargıdan yapılmaktadır (Res. 12). Yörede sepet, sele ve küfe örmeciliği, Roman kültürünün bir parçası olarak bilinir. Araştırma alanında Romanlar dışında bu işle uğraşan başka hiç kimsenin olmayışı dikkat çekici bir tespittir.

Boya Elde Edilen Taksonlar

Yörede günümüzde boya eldesinde kullanılan bitki bulunmamaktadır. Çalışma alanında yapılan araştırmalarda eskiden dokuz bitkinin boya eldesinde kullanıldığı tespit edilmiştir. Bu taksonlardan beşi doğal olarak yetişirken, dördü ekimi yapılan taksonlardır. Bitkilerden elde edilen boya renkleri Çizelge 3'te verilmiştir.

MANTARLAR

Havran ve Burhaniye yörelerinde yapılan çalışmada 10 mantar çeşidinin gıda olarak tüketildiği gözlemlenmiştir (Çizelge 4). Yörede ilkbahar ve daha ağırlıklı olarak sonbaharda yağmurlardan sonra çimenlik ve çam ormanı altlarından mantar toplanılır. Mantar yöredeki bazı insanlar için gıda kaynağı olmasının yanı sıra, aynı zamanda önemli bir gelir kaynağıdır.

Yörede *Morchella* sp. ve *Gyromitra esculenta* türleri ilkbaharda toplanırken diğer taksonlar sonbaharda toplanır. Kırmızı melki (*Lactarius deliciosus*), beyaz mantar (*Russula delica*), çimen mantarı (*Agaricus campestris*), kuzugöbeği (*Morchella* sp.) taksonları yerel pazarlarda çokça satılan mantar çeşitleridir (Res. 13).

TARTIŞMA VE SONUÇ

2007–2009 yılları arasında Havran ve Burhaniye yörelerinde sürdürülen etnobotanik araştırmalarında 76 familyaya ait 239 bitki taksonu ve dokuz mantar familyasına ait 10 mantar çeşidi kaydedilmiştir. Araştırma alanında etnobotanik araştırmalar sonucu toplanan 239 bitki taksonundan 193 tanesi yörede doğal olarak yetişirken, 46 tanesi ekimi yapılan taksonlardır. Bu bitkilerin sırasıyla gıda (141), halk tıbbi (118), el sanatları (48), süs (34), hayvan yemi (30), yakacak (20) takson olarak yörede kullanıldıkları tespit edilmiştir.

Araştırma alanında elde edilen verilere göre, en yaygın bitki kullanımının gıda amaçlı olduğu görülmektedir. Bu veri araştırma alanına yakın alanlarda ve çevresinde yapılmış olan (Ertuğ 2003, 2004; Onar 2006; Satıl vd. 2007, 2008; Bulut 2008) çalışmaların çoğu ile uyum içerisindedir (Çizelge 5). Araştırma alanında çay olarak içilen taksonlar dışında gıda olarak tüketilen bitkilerin 75 tanesi doğal yetişir-

ken, 41 tanesi ekilen taksonlardan oluşmaktadır.

Araştırma alanında etnobotanik kullanımı tespit edilen balık otu (*Euphorbia myrsinites*), sürgen otu (*Euphorbia apios*), kantaron otu (*Hypericum montbretii*), takım otu (*Myrrhoides nodosa*), bit otu (*Conyza canadensis*), deniz fasulyesi (*Salsola soda*), muşurat otu (*Lepidium ruderale*), karabörek dikenini (*Carthamus lanatus*), dağ çayı (*Stachys obliqua*) taksonları ile ilgili yapılan kullanım kayıtları ülkemizdeki ilk kayıtlardır. Ayrıca çalışma kapsamında tespit edilen 10 mantar taksonundan 7 tanesine ait kullanımlar Balıkesir için ilk kayıtlardır.

Yörede gıda olarak tüketilen Karabörek dikenini (*Carthamus lanatus*), Muşurat otu (*Lepidium ruderale*), Kafkaliza otu (*Tordylium apulum*) bitkileri ile ilgili kaydedilen veriler, ülkemiz için ilk kayıtlardır. Karabörek dikenini börek malzemesi ve haşlanıp yemek olarak özellikle Burhaniye Kızıklı ve Şarköy köylerinde tüketilmektedir. Muşurat otunun yaprakları taze olarak tüketilir. Kafkaliza otu yemeklere tad ve koku versin diye katılan bir ot çeşididir. Aynı zamanda ağız kokusunu gidermek amacı ile ağızda çiğnenir. Burhaniye yöresinde turşu yapımında ve ayrıca meze olarak kullanılan kapari (*Capparis spinosa*) bitkisi, ticari amaçla toplanıp satılmaktadır. Araştırma alanında gıda ve tıbbi amaçlı olarak kullanıldığı tespit edilen deniz börülcesine, çevre alanlarda yapılmış bazı çalışmalarda rastlanılmaktadır (Bulut 2008, Ertuğ 2004, Satıl vd. 2007). Bununla beraber deniz fasulyesi (*Salsola soda*) bitkisinin ülkemizde herhangi bir kullanım kaydına rastlanılmamıştır. Bu çalışmada tespit edilen kullanım çeşitleri, bu taksonla ilgili ilk kullanım kayıtları olduğundan ayrıca önem taşımaktadır.

Araştırma alanında gıda kullanımından sonra en çok bitki kullanımı görülen alan, tıbbi amaçlı kullanımlardır. Araştırma alanında tıbbi amaçla kullanılan bitki taksonu sayısı 118'dir. Yörede yapılan araştırmalarda bu taksonlara ait 118'i insan tedavisi, 8'i hayvan tedavisi ile ilgili olmak üzere toplam 126 tıbbi kullanım tespit edilmiştir. Halk ilacı olarak en çok kullanılan bitki familyaları sırasıyla; *Lamiaceae*, *Asteraceae*, *Rosaceae* ve *Apiaceae*'dir.

Yörede halk ilacı olarak, sarı kantaron (*Hypericum perforatum*), karabaş otu (*Lavandula stoechas*), ada-

çayı (*Salvia tomentosa*), kekik (*Origanum onites*, *Origanum vulgare*), kısa mahmut (*Teucrium polium*), çirişlik (*Asphodelus aestivus*), deli hısrır (*Ecballium elaterium*), altın otu (*Ceterach officinarum*), kızılçam (*Pinus brutia*) bitkileri en çok kullanılan tıbbi taksonlardır. Özellikle ilçe merkezine uzak olan dağ köylerinde bu bitkilerin hâlâ birincil tedavi kaynağı olduğu gözlemlenmiştir. Araştırma alanında ayrıca hayvan tedavisi ile ilgili sekiz kullanım kayda alınmıştır. Hayvan tedavisinde sık olarak kullanılan taksonlar, sarı kantaron (*Hypericum perforatum*), çirişlik (*Asphodelus aestivus*) ve katran ardıcısıdır (*Juniperus oxycedrus*).

Araştırma alanında yoğun olarak tıbbi kullanımı tespit edilen bitkiler Balıkesir il sınırları içinde yapılan; Kazdağı (Satıl vd. 2007; Sarıkan 2007), Gönen (Tuzlacı ve Aymaz 2001), Madra Dağı (Balıkesir/İzmir) ve çevresi (Satıl vd. 2008), Bandırma ve çevresi (Onar 2006) ve bunun yanı sıra Balıkesir çevresinde yapılmış olan; Bayramiç-Çanakkale (Bulut 2008), İzmit Körfezi'nin güney kesimi (Kızılaslan 2008), Bodrum yöresi (Ertuğ 2004), Buldan-Denizli (Ertuğ 2003), Geyve-Sakarya çevresi (Koyuncu 2005) ve Yalova'da (Kocyiğit 2005) yapılmış olan çalışmalarda tespit edilen aynı bitki taksonlarına ait tıbbi kullanımlarla karşılaştırmalı olarak tablo halinde sunulmuştur (Çizelge 6).

Araştırma alanında tıbbi kullanımı tespit edilen *Conyza canadensis*, *Euphorbia apios*, *Fumaria officinalis*, *Hypericum montbretii*, *Lepidium ruderale*, *Mirabilis jalapa*, *Salsola soda*, *Stachys obliqua*, *Salicornia europaea*, *Tordylium apulum* vb. bazı taksonlara, karşılaştırma yapılan çevre alanlardaki diğer çalışmaların hiçbirinde rastlanılmamıştır. Yörede deniz börülcesi (*Salicornia europaea*), deniz fasulyesi (*Salsola soda*) bitkileri guatr hastalığına karşı kullanılmaktadır. Kafkaliza (*Tordylium apulum*) ve muşurat otu (*Lepidium ruderale*) bitkileri, gıda kullanımlarının yanında yörede ağız kokusunu gidermek amacıyla da kullanılmaktadır. Ülkemizde tıbbi kullanımı ilk kez kayıt altına alınan bitkilerden sürgen otu (*Euphorbia apios*), bitkinin yumrusu soyulup hap gibi su ile beraber yutulduğunda çok hızlı ishal yapmaktadır.

Yörede ayrıca hayvan hastalıklarının tedavisine yönelik kullanılan, kayıtlarda olmayan iki önemli

veriye ulaşılmıştır. İlki hayvanlarda meme iltihabı (mastitis hastalığı) için Kantaron (*Hypericum perforatum*) bitkisinin zeytinyağında bekletilen eriyiğinin meme içine enjekte edilmesidir. Bu eriyiğin meme iltihabını hızla kestiği ve iyileştirdiği kaydedilmiştir. Çalışmada ulaşılan diğer önemli veri ise, hayvanlarda kene yapışmasını önlemek için kızılçam (*Pinus brutia*) odunundan elde edilen katranın hayvanların kış taraflarına sürülmesidir.

Araştırma alanında çok sayıda taksonun ticari amaçlı toplandığı gözlenmiştir. Kantaron (*Hypericum perforatum*), karabaş otu (*Lavandula stoechas*), adaçayı (*Salvia tomentosa*), taş kekik (*Origanum onites*), güve kekiği (*Origanum vulgare*), kısa mahmut (*Teucrium polium*), dağ çayı (*Sideritis athoa*), oğul otu (*Melissa officinalis*), mor kekik (*Thymbra spicata*) alanda yoğunlukla toplanılan ve ticareti yapılan tıbbi bitkilerdir. Yörede geniş lokalitelere yayılan bu taksonların ticaretinin yapılması yüzlerce insan için geçim kaynağı haline gelmiştir. Yapılan gözlemlerde tüccarlar tarafından köylülerden 200 TL karşılığı satın alınan kantaron (*Hypericum perforatum*), karabaş otu (*Lavandula stoechas*), adaçayı (*Salvia tomentosa*), oğul otu (*Melissa officinalis*) vb. şifalı ot demetlerinin büyükşehir pazarlarında ve aktarlarda 10–20 kat fazla fiyata satıldığı tespit edilmiştir. Diğer taraftan şifalı ot toplama işlemi için herhangi yasal bir mevzuatın olmaması, toplama işleminin tamamen gelişmiş güzel yapılmasına zemin oluşturmaktadır. İstanbul, İzmir gibi büyük şehirlerdeki tüccarlar aracılığıyla her yıl Havran ve Burhaniye köylerinde tonlarca şifalı ot toplandığı araştırma esnasında gözlemlenmiştir. Şifalı bitkilerle ilgili ticari pastanın gün geçtikçe büyümesi, bitki toplama işleminin tamamen bilinçsizce yapılmasına neden olmaktadır. Bu durum kısa vadede alanda yaygın lokalitelere sahip olan taksonlar üzerindeki baskıyı hızla artırmaktadır.

Ülkemizde tıbbi bitkilerle ilgili sayıları hızla artan ve çoğu bilimsel gerçeklere dayanmayan yazılı ve görsel yayınlar, büyük bir bilgi kirlenmesini de beraberinde getirmektedir. Bu durum tıbbi bitkilerle ilgili sağlıklı etnobotanik verilere ulaşmayı da gün geçtikçe zorlaştırmaktadır. Yapılan çalışmada gerçek etnobotanik bilgilerin, popüler tıbbi bitki kitaplarına dayanan verilerle hızla karıştığı gözlemlenmiştir. Bu durum konu ile ilgili yapılan-yapılacak etnobotanik araştırmalarda, elde edilen veriler konusunda daha

dikkatli olunması gerektiğini ortaya koymaktadır.

Araştırma alanında ticari olarak bitkilerden bir diğer faydalanma şekli bitki sularıdır. Çalışma alanında eskiye oranla azalmasına rağmen, hâlâ bazı köylerde bitki suyu çıkarılıp yöresel pazarlarda satılmaktadır. Burhaniye İlçesi'ne bağlı Bahadınlı ve Karadere, Havran İlçesi'ne bağlı Köylüce köylerinde "imbik" adı verilen düzeneklerle başta kekik çeşitleri olmak üzere bazı bitkilerin suyu çıkarılmaktadır (Res. 14). Kekik suyu elde etmek için sıklıkla kullanılan türler *Origanum onites*, *Origanum vulgare* taksonlarıdır. Ayrıca imbikle kekik suyu çıkarılırken suyun üzerindeki yağ damlacıkları toplanılıp kekik yağı olarak satılmaktadır. Yörede *Origanum* sp. türlerinin yanı sıra melisa (*Melissa officinalis*), lavanta (*Lavandula stoechas*), perçem otu (*Achillea millefolium*) bitkilerinin suyunun çıkarılıp satıldığı görülmüştür. Karadut (*Morus nigra*), kızılçık (*Cornus mas*) şurubu, yerel pazarlarda bolca satılan diğer ürünlerdendir. Özellikle Havran Dereköy Köyü ve çevresinde üretilen karadut suyu Havran - Balıkesir yolu üzerinde yer alan tezgahlarda satılmaktadır.

Yöredeki pazarlarda ticari olarak önem taşıyan diğer bir ürün zeytinyağından yapılan sabundur. Alanda birkaç yıl öncesine kadar bazı köylerde çitlembik (*Pistacia terebinthus*) yağından sabun yapıldığı bilgisine ulaşılmıştır. Havran İlçesi Çakırdere Köyü'nde yapılan araştırmalarda 70 yaş civarı bazı kaynak kişilerin, çitlembik (*Pistacia terebinthus*) meyvelerinden elde edilen yağın eskiden kızartmalarda da kullanıldığı bilgisini belirtmiş olmaları, oldukça dikkat çekici bulunmuştur. Tarama yapılan etnobotanik kaynakların hiçbirinde bu veriye ulaşılmamıştır. Çitlembik meyveleri su içine bırakıldıklarında, kırmızı ve içi boş olanlar yüzeye çıkar ve bunlar genellikle hayvanlara verilir, bununla beraber siyah ve içi dolu olan çitlembik meyveleri dibe çöker. Siyah çitlembik meyveleri ezilerek yağ eldesinde kullanılmaktadır. Bu gelenek günümüzde tamamen kaybolma noktasındadır. Araştırma alanında yapılan detaylı çalışmalarda hâlâ Havran İlçesi'ne bağlı Çakırdere ve Taşarası köylerinden toplanan çitlembiklerin bazı aileler tarafından sabun üretmek amacı ile Dursunbey İlçesi'ne götürüldüğü tespit edilmiştir.

Havran ve Burhaniye ilçelerini etnobotanik açıdan karşılaştırdığımızda temel olarak büyük farklara rastlanılmamaktadır. İlçeler arasındaki küçük farklara baktığımızda, denize yakınlık ve yöresel isim baş-

lıkları ön plana çıkmaktadır. Burhaniye denize kıyısı olması itibarı ile doğal olarak deniz börülcesi (*Salicornia europaea*), deniz fasulyesi (*Salsola soda*) gibi deniz kıyısında yetişen taksonlar bakımından Havran'a göre farklılık gösterir. Otlara verilen yöresel isimlere bakıldığında, Burhaniye yöresinde kalfaliza (*Tordylium apulum*), radika (*Taraxacum officinale*), vilita (*Amaranthus retroflexus*), istifno (*Solanum nigrum*) vb. bazı taksonların Rumca kökenli isimleri hâlâ yaygın olarak bilinip kullanılmasına rağmen, Havran yöresinde bu isimlerin hemen hemen hiç bilinmemesi dikkat çekicidir. Bunun nedeni muhtemelen Rum vatandaşların kıyı şeridinden ayrılışının iç bölgelere göre daha yakın zamanda olmasıdır.

Yörede Havran ve Burhaniye pazarlarını karşılaştırdığımız zaman, birbirlerine yakın oldukları için temel farklar görülmemektedir. Burhaniye ve Havran köylerinden çoğu kişinin, her iki pazara da tezgah açtığı tespit edilmiştir. Havran İlçesi daha çok dağ köyüne sahip olduğu için pazarlarda satılan yabancı ot çeşitliliği daha fazladır. Diğer taraftan Burhaniye İlçesi sahip olduğu Roman nüfusun fazla olmasından dolayı, sepet ve sele satıcıları Burhaniye pazarında daha sıklıkla göze çarpmaktadır.

Havran ve Burhaniye ilçe merkezlerinde ve özellikle yerel pazarlarda sıklıkla Roman kültürü göze çarpmaktadır. Sepet, sele ve küfe örmeciliği yörede Roman kültürünün bir parçası olarak bilinir. Ticari tercihlerin zaman içindeki değişimi ve arz - talep dengesi yörede bu sanatla uğraşan Romanların sayısının azalmasına neden olmaktadır. Bununla beraber özellikle son yıllarda kargı (*Arundo donax*) bitkisinden plaj şemsiyeleri, turistler için küçük süs sepetleri ve yazlık evler için kamerye çatılıkları yapılması bu sanatla uğraşan insanlar için yeni bir geçim kapısı olmuştur. Yörede özellikle Burhaniye İlçesi'ne bağlı Pelitköy Beldesi'nde bu mesleği devam ettiren kişilere az da olsa rastlanılmaktadır. Sepet yapımında araştırma alanında Romanlar dışında bu işle uğraşan başka hiç kimsenin olmayışı dikkat çekici bir olgudur. Araştırma alanında kızılçam, karaçam, kaşık ağacı, kara davulgu vb. bitki taksonlarından kaşık, kepçe vb. küçük el eşyaları, Romanlar başta olmak üzere az sayıda kişi tarafından yerel pazarlarda satılmaktadır.

Araştırma alanında yörenin genel yapısının içinde

farklılık gösteren kültürel gruplar da yaşam sürmektedir. Alevi - Türkmenler ve Roman grupları değişik kültürleriyle yörenin kültürel zenginliğinin önemli bileşenleridir. Yörede yaşayan Alevi - Türkmenlerin Burhaniye - Tahtacı Köyü ve bir miktar da Pelitköy'de yaşadıkları görülmektedir. Alevi - Türkmen kültüründe bitkilerden faydalanma ilişkisi beşikten başlar ve ölünce gömüldükleri tabutlarla kısmen sona erer. Ancak mezar taşlarına yaptıkları çiçek süsleri onlara eşlik etmeye devam eder. Alevi - Türkmenler'in ölümlerini çınar (*Platanus orientalis*) ve kızılçam (*Pinus brutia*) odunundan yapılmış tabutlarla beraber gömmeleri, yöredeki diğer hiçbir grupta görülmemektedir. Ayrıca yine bu grubun üzerlik tohumlarını (*Peganum harmala*) ve buğday başaklarını (*Triticum aestivum*) nazarlık olarak evlerde ve çocuk beşiklerinde kullanmaları, yörenin genel yapısından farklılık gösterir. Gıda ve tıbbi olarak faydalanılan otlar isimlendirme olarak küçük farklılık gösterse de, kullanılan çeşitler ve faydalanma şekilleri diğer gruplarla aynıdır.

Araştırma alanında yapılan incelemelerde, Havran İlçesi Taşarası Köyü'nde tohumlukların ve diğer kışlıkların konulduğu ev dışında yapılmış "Hambar" adı verilen yapılar oldukça dikkat çekmiştir (Res. 15). Bu yapılar, içlerine konulan malzemelerin nemden korunması için yerden 1 m'ye kadar yükseltilmiştir. Etrafları genellikle çınar veya çam kerestesi ile kapatılmış ve üzerleri ısı dengesinin korunması amacıyla yulaf sapsaları ile örtülmüştür. Eskiden daha yaygın olduğu söylenen bu yapıların sayısı günümüzde çok azalmıştır. Çalışma kapsamında gezilen köylerden sadece Havran - Taşarası Köyü'nde bu yapıların yaz kış yaygın olarak kullanıldığı tespit edilmiştir. Hambarların içine kışlık bakliyatlar (fasulye, nohut, mercimek), kurutulmuş gıdalar (bamyas, biber, patlıcan, erik kurusu), sonraki mevsimlerde ekilmek için saklanılan tohumluklar ve peynir, reçel, pekmez vb. malzemeler konulmaktadır. Hambarların üzerlerine örtülen yulaf sapsaları, yaz aylarında bu yapıların içinin çok serin olmasını sağlamaktadır. Yaz aylarında bu yapılar köylüler tarafından doğal buzdolabı gibi kullanılmaktadır.

Geleneksel köy çeşitlerinin yeniden ekilmesi ve ticari değer kazanmaları için, ülkenin tarım politikası da çok önem arz etmektedir. Çalışma kapsamında araştırılan tarımsal biyoçeşitlilik ile ilgili veriler ayrı bir çalışma olarak yayınlanacaktır.

TEŞEKKÜR

Yörede yapılan çalışmalarda desteklerini esirgemeyen Havran kaymakamı Sayın Fatih Genel'e ve Burhaniye kaymakamı Sayın Ali Uslanmaz'a teşekkürler. Çalışma boyunca toplanılan bitkilerin teşhislerinden dolayı Balıkesir Üniversitesi'nden Sayın Prof.Dr. Gülendem Tümen'e ve Sayın Doç.Dr. Tuncay Dirmenci'ye, yörede toplanılan mantarların teşhisindeki katkılarından dolayı Muğla Üniversitesi'nden Sayın Prof.Dr. Mustafa Işıoğlu'na

teşekkürler. Yöredeki arazi gezilerinde bizi yalnız bırakmayan arkadaşımız Öğr. Gör. Selami Selvi'ye, Reşat Karabaş, Mehmet Özbek'e ve öğretmen arkadaşımız Emine Keskin'e teşekkürler. Yörede yaptığımız araştırmalar boyunca desteğini esirgemeyen başta Osman Güler, Zahir Genç, Nevzat İzmit, Hayrettin Gün ve Cevriye Karakaş olmak üzere tüm yöre halkına çok teşekkürler. Çalışmanın her aşamasına katkıda bulunan, desteğini hiçbir zaman esirgemeyen, hatalarımızı düzelten Dr. Füsün Ertuğ'a sonsuz teşekkürler.

KAYNAKLAR

- Anonim, 2007a.
Burhaniye İlçe Tarım Müdürlüğü, Faaliyet Raporu.
- Anonim, 2007b.
Havran İlçe Tarım Müdürlüğü, Faaliyet Raporu.
- Aras, Y., 2006.
Körfeze ismini veren şehir adramytteion - Kemer-Burhaniye'de yaşayan kent. Burhaniye Belediyesi Kültür Yayınları 3.
- Arı, Y. ve Soykan A., 2005.
"Kazdağı Milli Parkı'nda Kültürel Ekoloji ve Doğa Koruma", *Türk Coğrafya Dergisi* 44: 19-46.
- Bulut, G.E., 2008.
Bayramiç (Çanakkale) Yöresinde Etnobotanik Araştırmalar. Marmara Üniversitesi (Doktora Tezi).
- Duran A., F. Satıl, G. Tümen, 2001.
"Balıkesir Yöresinde Yeniden Yabancı Meyveler ve Etnobotanik Özellikleri" *Ot Sistematik Botanik Dergisi* 8(1): 87-94.
- Ertuğ, F., 2004.
"Wild Edible Plants of Bodrum Area (Muğla, Turkey)", *Türk J. Bot* 28: 161-174.
- Ertuğ, F., 2003.
"Etnobotanik Fiş Örneği ve Çerçeve Soruları", N. Başgelen (yay.) *Türkiye Kültür Envanteri Kılavuzu*: 101-110. Türkiye Bilimler Akademisi-TÜBA/TÜKSEK Yayınları
- Ertuğ F., G. Tümen, A. Çelik, T. Dirmenci, 2004.
"TÜBA-TÜKSEK (Denizli) Etnobotanik Alan Araştırma Raporu 2003 Yılı Çalışması", *TÜBA Kültür Envanteri Dergisi* 2: 187-218.
- Ertuğ F., G. Tümen, A. Çelik, 2003.
"Buldan (Denizli) Etnobotanik Alan Araştırma Raporu 2002 yılı çalışması", N. Başgelen (yay.) *Buldan Türkiye Kültür Envanteri Pilot Bölge Çalışmaları 2/2*: 76-87. Türkiye Bilimler Akademisi-TÜBA/TÜKSEK Yayınları.
- Kızılaslan, Ç., 2008.
İzmit Körfezi'nin Güney Kesiminde Etnobotanik Bir Araştırma. İstanbul Üniversitesi (Yüksek Lisans Tezi).
- Koçyiğit, M., 2005.
Yalova İlinde Etnobotanik Bir Araştırma. İstanbul Üniversitesi (Yüksek Lisans Tezi).
- Koyuncu, O., 2005.
Geyve (Sakarya) ve Çevresinin Floristik ve Etnobotanik Açısından İncelenmesi. Eskişehir Osmangazi Üniversitesi (Doktora Tezi).
- Lord, T., 2007.
Geleneksel Köy Çeşitleri Korunması ve Yaşatılması İçin Paylaşım Projesi (TUR/OP3/2.07.10). Birleşmiş Milletler Kalkınma Programı, GEF Küçük Destek Programı.
- Onar, S., 2006.
Bandırma (A1(A), Balıkesir) ve Çevresinin Etnobotaniği. Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi (Yüksek Lisans Tezi).
- Özdemir, Z., 1998.
Körfezdeki Zümrüt Havran. Akademi Kitabevi.
- Saçlı, S. ve E. Akalın, 2002.
"Morphological and Anatomical Characteristics of Four Used Species in Kazdağı (Balıkesir/Çanakkale)", *İstanbul Üniversitesi Eczacılık Fakültesi Mecmuası* 1: 35-36.
- Saçlı, S. ve E. Akalın, 2001.
"Preliminary Ethnobotanical Study From Kazdağı (Balıkesir/Çanakkale) I: Uses and Vernacular Names", *İstanbul Üniversitesi Eczacılık Fakültesi Mecmuası* 34: 9-16.

Sarıkan, I., 2007.

Kazdağı Yöresinin Geleneksel İlaçlarının Saptanması. Ege Üniversitesi (Yüksek Lisans Tezi).

Satıl, F., E. Akçiçek, ve S. Selvi, 2008.

“Madra Dağı (Balıkesir/İzmir) ve Çevresinde Etnobotanik Bir Çalışma”, *Biyoloji Bilimleri Araştırma Dergisi* 1 (1): 31-36.

Satıl, F., G. Tümen, T. Dirmenci, A. Çelik, Y. Arı, H. Malayer, 2007.

“Kazdağı Milli Parkı ve Çevresinde (Balıkesir) Etnobotanik Envanter Çalışması” *TÜBA Kültür Envanteri Dergisi* 5: 171-203.

Soykan, A., 2001.

“Kazdağları Milli Parkı’nda Doğal Ortam, İnsan İlişkileri ve Zeytincilik”, *Kazdağları I. Ulusal Sempozyumu Bildiriler*: 251-280.

Sütgibi S., 2003.

Madra Dağı ve Çevresinin Vejetasyon Coğrafyası. Ege Üniversitesi (Doktora Tezi)

Tuna, C., 2007.

Körfezdeki Işık Burhaniye. Burhaniye Belediyesi Kültür Yayınları.

Tuzlacı, E. ve P.E. Aymaz 2001.

“Turkish folk medicinal plants, Part IV: Gönen (Balıkesir)”, *Fitoterapia* 72: 323-343.

Tümen, G., 1989.

“Labiatae Family as Medicinal Plants from Balıkesir District in Turkey”, *Uludağ Üniversitesi Eğitim Fakülteleri Dergisi* 4 (2): 7-12.

Tümen, G. ve O.A. Sekendiz, 1991.

“Balıkesir ve Merkez Köylerinde Halk İlacı Olarak Kullanılan Bitkiler”, *VIII. Bitkisel İlaç Hammaddeleri Toplantısı*: 12-14.

Yapıcı Ç., 2006.

Balıkesir İli Burhaniye İlçesi’nde Yağlık Zeytin Üreten İşletmelerin Ekonomik Analizleri. Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi (Yüksek Lisans Tezi).

Ek. 1 Bitki Toplanılan Lokaliteler

No	Kuzey	Doğu	Yük.	Mevkii
1.	39° 29.178 K	027° 09.612 D	399 m	Çakırdere Köyü-Havran
2.	39° 28.719 K	027° 08.995 D	470 m	Dışka taşı mevki, Çakırdere-Havran
3.	39° 32.679 K	027° 10.049 D	130 m	Köylüce Köyü-Havran
4.	39° 32.605 K	027° 12.226 D	415 m	Eseler Köyü-Havran
5.	39° 31.804 K	027° 12.415 D	467 m	Karaoğlanlar Köyü-Havran
6.	39° 30.523 K	027° 11.720 D	458 m	Taşarası Köyü-Havran
7.	39° 34.297 K	027° 13.159 D	457 m	Havran-Balıkesir 11. km-Havran
8.	39° 34.942 K	027° 13.418 D	159 m	Dereören Köyü-Havran
9.	39° 35.420 K	027° 11.647 D	178 m	Sarnıç Köyü-Havran
10.	39° 35.822 K	027° 10.860 D	237 m	Kocaseyit Köyü-Havran
11.	39° 34.865 K	027° 09.293 D	235 m	İnönü Köyü-Havran
12.	39° 33.562 K	027° 06.154 D	222 m	Havran Girişi-Havran
13.	39° 27.686 K	026° 53.881 D	15 m	Pelitköy -Burhaniye
14.	39° 29.189 K	026° 56.751 D	14 m	Burhaniye
15.	39° 29.972 K	026° 58.412 D	17 m	Burhaniye deresi
16.	39° 30.209 K	026° 59.123 D	16 m	Edremit-Burhaniye arası
17.	39° 27.255 K	026° 00.753 D	97 m	Bahadınlı Köyü-Burhaniye
18.	39° 26.244 K	026° 04.981 D	151 m	Karadere Köyü-Burhaniye
19.	39° 26.139 K	026° 05.094 D	255 m	Karadere, Tayöldü mevki-Burhaniye
20.	39° 28.627 K	026° 59.577 D	47 m	Kızıklı-Burhaniye
21.	39° 26.533 K	026° 02.599 D	179 m	Karadere-Bahadınlı
22.	39° 32.518 K	026° 56.729 D	8 m	Orjan Sahili--Burhaniye
23.	39° 37.938 K	027° 06.168 D	346 m	Tepeoba-Eybek Dağı-Havran
24.	39° 39.371 K	027° 06.748 D	284 m	Tepeoba-Kumluca-Havran
25.	39° 41.464 K	027° 06.004 D	640 m	Eybek Dağı-Havran
26.	39° 34.033 K	027° 17.230 D	595 m	Musluk-Gelin deresi mevki-Havran
27.	39° 33.396 K	027° 18.278 D	627 m	Hüseyinbeşeler-Kobaklar-Havran
28.	39° 28.548 K	027° 13.416 D	587 m	Çakmak Köyü-Havran
29.	39° 28.962 K	027° 11.108 D	463 m	Kozdere-Havran
30.	39° 22.402 K	027° 02.744 D	580 m	Kırtık-Güzle Yaylası-Burhaniye
31.	39° 21.900 K	027° 03.343 D	690 m	Kırtık-Harmankaya-Burhaniye
32.	39° 22.459 K	027° 02.894 D	545 m	Tenekeli köprüsü-Kırtık-Burhaniye
33.	39° 23.033 K	027° 02.746 D	486 m	Kırtık-Burhaniye
34.	39° 24.418 K	027° 01.397 D	258 m	Sübeylidere-Burhaniye
35.	39° 25.052 K	027° 00.613 D	176 m	Hisar-Burhaniye
36.	39° 27.301 K	027° 59.411 D	57 m	Hisar-Şarköy arası-Burhaniye
37.	39° 24.543 K	026° 58.944 D	162 m	Tahtacı Köyü-Burhaniye

Ek. 2 Yararlı Bitki Grupları Kullanım Kodları

I. GIDA OLARAK YARARLANILANLAR

A. DOĞADAN TOPLANANLAR/ B. TARIMI YAPILANLAR

1. Yaprakları yenilenler
2. Kök ve gövdeleri yenilenler
3. Yumrular (örn. çiğdem, orkide)
4. Meyve ve tohumlar (kahve yerine kullanılanlar da dahil)
5. Mantarlar
6. Çiçekleri yenilenler
7. Çay olarak kullanılanlar
8. Baharat olarak yararlanılanlar
9. Diğer (bitki özleri, sakız, maya, vb.)

II. İLAÇ OLARAK YARARLANILANLAR (ŞİFA BİTKİLERİ)

A. DOĞADAN TOPLANANLAR/ B. TARIMI YAPILANLAR

1. İnsanların tedavisinde kullanılan bitkiler
2. Hayvanların tedavisinde kullanılan bitkiler

III. YAKACAK OLARAK YARARLANILANLAR

A. DOĞADAN TOPLANANLAR/ B. TARIMI YAPILANLAR

IV. YEM OLARAK YARARLANILANLAR

A. DOĞADAN TOPLANANLAR/ B. TARIMI YAPILANLAR

V. EL SANATLARINDA YARARLANILAN BİTKİLER

A. DOĞADAN TOPLANANLAR/ B. TARIMI YAPILANLAR

1. Doğal boyamada kullanılan (boyar madde ve mordanlar)
2. Hasır örme
3. Sepet örme
4. Süpürge
5. Ağaç işleri (kap-kaşık, kovan, baston, oyuncak, ağızlık, müzik araçları vb)
6. Tespah yapımında (tohum, çekirdek vb)
7. Nazarlık yapımında
8. Diğer (ip, alet sapı, vb.)

VI. DİĞER YARARLI BİTKİLER

A. DOĞAL BİTKİLER / B. TARIMI YAPILANLAR

1. Çatı örtüsü/ çardak/ çit olarak kullanılanlar
2. Bitkisel yağ elde edilenler (sığıla, defne, vb)
3. Katran elde edilmesinde kullanılanlar
4. Zamk/ tutkal yapımında kullanılanlar
5. Uyuşturucu/ yatıştırıcı amaçlı kullanılanlar
6. Muska/ büyü/ tütsü gibi inanca ve öte dünyaya ilişkin uygulamalarda kullanılanlar
7. Kuş ve balık avı vb gibi amaçlarla kullanılan bitkiler
8. Süs bitkisi olarak değerlendirilenler
9. Gölge verici olarak önem taşıyanlar
10. Böcek kovucular/ öldürücüler
11. Küf/ mantara karşı kullanılanlar
12. Sabun olarak yararlanılanlar
13. Anların bal yapımında yararlandığı bitkiler
14. Erozyona karşı etkin bitkiler
15. Su kurutma ve temizlenmesinde kullanılanlar
16. Sosyal kullanımları olanlar (çocuk oyunları, süslenme)
17. Rüzgar kesiciler
18. Diğer (örn. kuluçka için kullanılanlar)

VII. YARARLI/ ZARARLI KABUL EDİLEN BİTKİLER

A. DOĞAL BİTKİLER / B. EKİLEN SÜS BİTKİLERİ

1. Zararlılar
2. Bir başka yararlı bitkiye işaret edenler
3. Hayvanların sevmediği/yemediği bitkiler
4. Zehirli olduğu bilinen/inanılan bitkiler
5. Güzel kokusuyla sevilenler
6. Kötü koktuğu için ad verilenler
7. Bitkinin ya da çiçeğinin dış görünüşü ile adlandırılanlar
8. Çok görüldüğü bir yere dayanarak isim verilenler
9. Diğer (Mevsimsel işaretler, vb.)

Ek. 3 Araştırma Alanında Tespit Edilen Bitki Taksonlarının Listesi, Kullanım Kodları ve Lokaliteleri

	Familyası	Cins/Tür adı	Yerel adı	Kullanım Kodu	Lokalite No	Herbaryum No /Örnek No
1.	Amaranthaceae	<i>Amaranthus retroflexus</i> L.	Kırmızı bacak, Sirken, Vilita	IA1	13, 17, 18	207, 208
2.	Anacardiaceae	<i>Pistacia atlantica</i> Desf	Melengiç, Çitlembik	IA4, VA5, VA7, VIA12	13	101, 102
3.	Anacardiaceae	<i>Pistacia terebinthus</i> L.	Melengiç, Çitlembik	IA4, VA5, VA7, VIA12	1, 2	103
4.	Anacardiaceae	<i>Pistacia vera</i> L.	Antep fıstığı	IB4	18, 19	146
5.	Anacardiaceae	<i>Rhus coriaria</i> L.	Sumak, somak	IA8	1, 2	133 Ö:26
6.	Apiaceae	<i>Anethum graveolens</i> L.	Dere otu	IA1	4, 5	
7.	Apiaceae	<i>Apium graveolens</i> L.	Kereviz	IB1, IIB1	35	
8.	Apiaceae	<i>Conium maculatum</i> L.	Baldıran otu, Zehirli baldıran	VA5, VIIA4	7	177, 178
9.	Apiaceae	<i>Echinophora tenuifolia</i> L. subsp. <i>sibthorbiana</i> (Guss) Tutin	Çörtük otu, Turşu otu, Tarhana otu	IA8, VIIA5	21, 24	13, 14
10.	Apiaceae	<i>Eryngium campestre</i> L.	Şeker dikenini, Kaldirek	IA1, IIA1	1, 8, 15, 18	144, 145
11.	Apiaceae	<i>Foeniculum vulgare</i> Miller	Arapsaçı, Rezene, Malatura, Malata, Hüllebe	IA1, IB1, IA7, IIA1	1, 2, 13, 17	122, 123
12.	Apiaceae	<i>Myrrhoides nodosa</i> (L.) Cannon	Takım Otu	VA5	30, 31, 32	92, 93
13.	Apiaceae	<i>Oenanthe pimpinelloides</i> L.	Alan maydanozu	IA1	1, 2, 4, 17	179, 180
14.	Apiaceae	<i>Opopanax hispidus</i> (Friv.) Gris.	Kaymecik	IA1	4, 8, 9	134
15.	Apiaceae	<i>Petroselinum crispum</i> (Miller) A.W.Hill	Maydanoz	IB1, IIB1	13, 14	
16.	Apiaceae	<i>Sium sisarum</i> L. var. <i>lancifolium</i> (Bieb.) Thell.	Kazayağı	IA1, IIA1, VI A15	8, 9	229, 230
17.	Apiaceae	<i>Tordylium apulum</i> L.	Kafkaliza, Şingirdak otu, Sakız otu	IA1, IIA1, VI A16	13	67, 68
18.	Apocynaceae	<i>Nerium oleander</i> L.	Zakkum, ağı yaprağı	IIA1, VIA8	7, 8, 13, 14	153
19.	Araceae	<i>Dracunculus vulgaris</i> Schott.	Yılan bırçağı, Köpeksiyen	IIA1, IIA2	11, 31, 34	193, 194 Ö:28
20.	Arecaceae	<i>Washingtonia filifera</i> (J. Linden ex André) H. Wendl.	Palmiye	VIB8	13, 22	
21.	Araliaceae	<i>Hedera helix</i> L.	Sarmaşık, Dağ sarmaşığı	IIA1	23, 24	227
22.	Aspleniaceae	<i>Ceterach officinarum</i> DC.	Altın otu	IIA1	25, 30	40
23.	Asteraceae	<i>Achillea millefolium</i> L.	Civanperçemi, perçem	IIA1	28	186, 187

24.	Asteraceae	<i>Anthamis</i> sp.	Papatya, Babacha	IA7, IIA1	1, 2, 8, 10, 30	73
25.	Asteraceae	<i>Artemisia absinthium</i> L.	Pelin otu, Kafur	VIA8, IIA1,	3, 4	37
26.	Asteraceae	<i>Artemisia annua</i> L.	Fesleğen otu- kolonya otu	VIA8, VIIA5	9	10
27.	Asteraceae	<i>Calendula officinalis</i> L.	Nergiz	VIB8	7	
28.	Asteraceae	<i>Carduus</i> sp.	Sulu diken	IA2	1, 6, 9	77, 78
29.	Asteraceae	<i>Carthamus lanatus</i> L.	Karabörek diken	IA2	20, 36	80
30.	Asteraceae	<i>Chondrilla juncea</i> L.	Acı hindiba, Sarı hindiba, Sakız otu	IA1, IIA1	12, 36	119
31.	Asteraceae	<i>Cichorium intybus</i> L.	Hindiba, İndibahar, İndiba	IA1, IIA1	12, 14, 15	240, 241
32.	Asteraceae	<i>Cnicus benedictus</i> L.	Yumuşak hasan, Şevketi bostan, Akdiken, Mayasıl otu	IA1, IA2, IIA1	14, 15, 17	157, 158
33.	Asteraceae	<i>Conyza canadensis</i> (L.) Cronquist.	Bit otu	IIA1	7, 24	3, 4
34.	Asteraceae	<i>Cynara scolymus</i> L.	Enginar	IB1, IB4, IIB1	35	
35.	Asteraceae	<i>Helianthus annuus</i> L.	Ay çiçeği	IB4	35, 36	
36.	Asteraceae	<i>Helianthus tuberosus</i> L.	Yer elması	IB3	35, 36	
37.	Asteraceae	<i>Inula heterolepis</i> Boiss.	Çakşır çayı, Çekşir çayı	IA7, IIA1	24	Ö: 37
38.	Asteraceae	<i>Scolymus hispanicus</i> L.	Akkız, Ak diken, Telli gömlek	IA1, IA2, IIA1, IVA	3, 4, 18, 19, 25	175, 176
39.	Asteraceae	<i>Senecio vulgaris</i> L.	Güvercin otu, Kanarya otu	IVA	7, 16, 23	33
40.	Asteraceae	<i>Silybum marianum</i> (L.) Gaertn.	Kenger diken, deve diken, Akkız diken	IA2, IIA1, IVA	5, 7, 12, 16	151, 152
41.	Asteraceae	<i>Sonchus asper</i> (L.) Hill subsp. <i>glaucescens</i> (Jordan) Ball	Eşek helvası, Sütçik otu	IA1, IIA1, IVA	5, 8, 14, 15	28
42.	Asteraceae	<i>Taraxacum officinale</i> Wigg.	Tatlı hindiba, İndibahar, Radika	IA1, IIA1	3, 4, 20, 21	34, 35
43.	Bignoniaceae	<i>Campsis radicans</i> Seem	Boru çiçeği, sarmaşık	VIB8	22	
44.	Boraginaceae	<i>Anchusa azurea</i> Miller	Sığır dili	IA1, IIA1	9, 11, 15, 35	94
45.	Brassicaceae	<i>Capsella bursa-pastoris</i> (L.) Medik.	Tavuk büzey, Tavuk büzüğü, Tavuk muşuratu, ufak muşurat, Kuş gıcısı, gıcı	IA1	8, 9	83 Ö:38
46.	Brassicaceae	<i>Cheiranthus cheiri</i> L.	Şebboy	VIB8	11, 12	
47.	Brassicaceae	<i>Eruca sativa</i> Miller	Roka	IB1, IIB1	12, 13, 14	44
48.	Brassicaceae	<i>Lepidium sativum</i>	Tere	IB1, IIB1	8	

TÜBA-KED 8/2010

		L.				
49.	Brassicaceae	<i>Lepidium ruderales</i> L.	Muşurat otu- yabani tere	IA1,IIA1	8, 10, 24, 25	69,70 Ö: 27
50.	Brassicaceae	<i>Matthiola incana</i> (L.) R. Br.	Şebboy	VIB8	9	74
51.	Brassicaceae	<i>Nasturtium officinale</i> R. Br.	Su teresi, Çimen otu, Gerdeme	IA1	37	189, 190
52.	Brassicaceae	<i>Raphanus raphanistrum</i> L.	Turp otu	IA1,IIA1	7, 8, 9	41, 42
53.	Brassicaceae	<i>Sinapis alba</i> L.	Hardal otu	IA1, IIA1	3, 5, 9, 15, 17	89
54.	Brassicaceae	<i>Sinapis arvensis</i> L.	Hardal	IA1,IIA1	1, 8	
55.	Campanulaceae	<i>Campanula lyrata</i> Lam. subsp. <i>lyrata</i>	İnekmemesi	IA2	2, 30, 31	21, 22
56.	Capparaceae	<i>Capparis spinosa</i> L.	Gebere, Kapari	IA4, IA6, IIA1	35, 36	20
57.	Caprifoliaceae	<i>Sambucus nigra</i> L.	Zince, Mürver	IIA1	2	128,129
58.	Caryophyllaceae	<i>Stellaria media</i> (L) Vill	Cicübücü, Cicibici	IA1	23, 24, 33, 34	45,46
59.	Chenopodiaceae	<i>Salicornia europaea</i> L.	Deniz börülçesi, Deniz fasülyesi	IA2, IIA1, VIIA8	22	135,136
60.	Chenopodiaceae	<i>Salsola soda</i> L.	Deniz fasülyesi	IA2, IIA1	22	138
61.	Chenopodiaceae	<i>Beta trojana</i> Pamuk. apud. Aellen	Pazı	IA1	36	
62.	Clusiaceae	<i>Hypericum perforatum</i> L.	Kantaron	IIA1,IIA2	25, 26, 29, 35	25,26
63.	Clusiaceae	<i>Hypericum montbretii</i> Spach..	Kantaron, Soluk kantaron	IIA1	30, 31	95,96
64.	Cistaceae	<i>Cistus creticus</i> L.	Pamukluk, Pamuklu, Pamukla, Tavşanak, Tavşancık	IIA1, IIIA, VIA13, VIIA2	19, 24, 27, 30	223,224
65.	Cistaceae	<i>Cistus laurifolius</i> L.	Pamukla	IIA1, IIIA, VIA13	26, 27	219
66.	Cistaceae	<i>Cistus salviifolius</i> L.	Pamuklu, Pamukla, Tavşanak, Tavşancık	IIA1, IIIA, VIA13	7, 8, 34	221,222
67.	Cornaceae	<i>Cornus mas</i> L.	Kızılcık	IA4, IIA1	5	
68.	Cucurbitaceae	<i>Cucurbita pepo</i> L.	Kabak	IB4, IB7	17, 18	
69.	Cucurbitaceae	<i>Ecballium elaterium</i> (L.) A. Rich	Acidüvelek, Deli kavun, Cırtatan	IIA1	3, 10, 13	1, 2
70.	Cucurbitaceae	<i>Lagenaria siceraria</i> (Mol.) Standl.	Süs kabağı, Su kabağı	VB5, VB7, VIB8	3, 4, 37	Ö:34
71.	Cucurbitaceae	<i>Momordica charantia</i> L.	Kudret narı	IIB1	14	Ö:39
72.	Cupressaceae	<i>Juniperus oxycedrus</i> L.	Ardıç, Katran ardıç	IIA1,IIIA, IVA,VIA3,V IA16	5	56, Ö:57
73.	Cupressaceae	<i>Cupressus sempervirens</i> L.	Selvi, servi	IIIA, VA5	12	Ö:58
74.	Dennstaedtiaceae	<i>Pteridium aquilinum</i> (L.)	Yapıldak, Eğrelti	VIA18	24, 25	131, 132

		Kuhn				
75.	Dioscoreaceae	<i>Tamus communis</i> L.	Acı filiz, Filiz, Yadırgan, Sarmaşık Gavur börülcesi	IA2,IIA1	1, 3, 4, 11	140, 141 Ö: 59
76.	Ebenaceae	<i>Diospyros kaki</i> L. fil.	Hurma, Trabzon hurması	IB4	7	
77.	Eleagneaceae	<i>Elaeagnus angustifolia</i> L.	İğde	IB4, IIA1	14, 15	
78.	Ericaceae	<i>Arbutus andrachne</i> L.	Davulga, Davulğı Kara davulga,	IIIA, IVA, VA5	5, 9, 18	130 Ö:41
79.	Ericaceae	<i>Arbutus unedo</i> L.	Davulğı üzümü, Dağ çileği, Davulga, Ak davulga,	IA4,IIIA, IVA, VA5	5, 9	126 Ö:42
80.	Ericaceae	<i>Erica arborea</i> L.	Püren, Piren otu	IA7,IIA1,V A4,VIA8,VI IA5	8, 10	124, 125
81.	Ericaceae	<i>Rhododendron luteum</i> Sweet	Ağı otu	VIA8	7, 8	36
82.	Euphorbiaceae	<i>Euphorbia myrsinites</i> L.	Sütleğen, Balık otu	IIA2, VIA7	4, 9, 19, 23	167
83.	Euphorbiaceae	<i>Euphorbia apios</i> L.	Sürgen otu	IA3,IIA1	26	71, 72
84.	Fabaceae	<i>Adenocarpus complicatus</i> (L.) Gay	Ak sığırgı	IVA	17, 18, 24, 25, 26	113, 114
85.	Fabaceae	<i>Ceratoniasiliqua</i> L.	Keçi boynusu	IA4, IIA1	13	
86.	Fabaceae	<i>Cercis siliquastrum</i> L. subsp. <i>siliquastrum</i>	Erguvan, Keçi gevişi	VA8,VIA8, VIA13	17, 35, 36	184
87.	Fabaceae	<i>Cicer arietinum</i> L.	Nohut	IB4, IVB	18, 19	
88.	Fabaceae	<i>Cicer montbretii</i> Jaub. et Spach	Yabani nohut	IA4, IVA	30, 31, 32	147, 148
89.	Fabaceae	<i>Melilotus italica</i> (L.) Lam.	Sarı tırfil	IVA	23, 24	75, 76
90.	Fabaceae	<i>Ornithopus compressus</i> L.	İnsan tırnağı, Boynuzluk	IVA,VIA16	35, 36	24
91.	Fabaceae	<i>Phaseolus vulgaris</i> L.	Arşın fasulye	IB4		
92.	Fabaceae	<i>Spartium junceum</i> L.	Süpürgelik, Katırtırnağı	VA4,VIA8	4, 5, 6, 33	159, 160
93.	Fabaceae	<i>Trifolium campestre</i> Schreb.	Tırfil	IVA	20	246
94.	Fabaceae	<i>Trifolium clusii</i> Gord. Et Gren.	Tırfil	IVA	36	247
95.	Fabaceae	<i>Trifolium hirtum</i> All.	Tırfil	IVA	10, 11	248
96.	Fabaceae	<i>Trifolium purpureum</i> Lois.	Tırfil	IVA	12	100
97.	Fabaceae	<i>Trifolium repens</i> L.	Tırfil	IVA	12	249
98.	Fabaceae	<i>Vicia cracca</i> L.	Efek	IVA	17, 18	110, 111
99.	Fabaceae	<i>Vicia</i> sp.	Tırfil	IVA	17	116
100.	Fabaceae	<i>Vicia faba</i> L.	Bakla	IB4, IVB	23, 24	
101.	Fabaceae	<i>Vicia sativa</i> L.	Tırfil	IVA	17	
102.	Fabaceae	<i>Vigna sinensis</i> (L.)	Börülce	IB4	4, 5	

		Endl.				
103.	Fabaceae	<i>Pisum Sativum</i> L.	Bezelye	IB4	4	
104.	Fabaceae	<i>Wisteria sinensis</i> (Sims) DC.	Mor Salkım	VIA8	22	
105.	Fagaceae	<i>Castanea sativa</i> Miller	Kestane,	IA4, VA5, VIA18	18, 30	173
106.	Fagaceae	<i>Quercus cerris</i> L. subsp. <i>cerris</i>	Kızıl meşe	IIIA, IVA, VA1, VA4	6, 8, 19	254
107.	Fagaceae	<i>Quercus coccifera</i> L.	Pelit, pınar, Kızıl pelit	IIIA, IVA, VA18	11, 31, 34	
108.	Fagaceae	<i>Quercus infectoria</i> Olivier subsp. <i>infectoria</i>	Meşe, Çalı meşesi, Mazı çalı, Mazı meşe	IIIA, IVA, VA1	8, 21, 25	Ö:60
109.	Fagaceae	<i>Quercus pubescens</i> Willd.	Kara meşe, Meşe Meşe çalısı,	IIIA, IVA	6, 9	Ö:61
110.	Fagaceae	<i>Quercus trojana</i> P. B. Webb.	Meşe	IIIA, IVA	24	252
111.	Fumariaceae	<i>Fumaria officinalis</i> L.	Şahtere otu	IIA1	9, 11, 12	53
112.	Gentianaceae	<i>Centaurium erythraea</i> Rafn	Kantaron, Kırmızı kantaron	IIA1	24	38, 39
113.	Geraniaceae	<i>Erodium cicutarium</i> (L.) L'Herit	Leylek gagaması, Kocakarı iğnesi, Saat otu, İğnelik	IA1, VIA16	8, 12, 24, 27	55
114.	Illecebraceae	<i>Herniaria hirsuta</i> L.	Sabun otu	VIA12, VIIA5	32	236, 237
115.	Iridaceae	<i>Crocus pallasii</i> Goldb.	Çiğdem	VIA8	8, 9, 11	127
116.	Iridaceae	<i>Iris germanica</i> L.	Zulfa	VIB8	11, 20	174
117.	Juglandaceae	<i>Juglans regia</i> L.	Ceviz, Goz	IB4, IIB1, VB1, VB5	11, 20	
118.	Juncaceae	<i>Juncus acutus</i> L.	Kovalık Kova otu	VA8, VIA16	11, 13, 17	244, 245
119.	Lamiaceae	<i>Lavandula stoechas</i> L. subsp. <i>stoechas</i>	Karabaş otu, Karabaş	IA7, IIA1	9, 29	52
120.	Lamiaceae	<i>Marrubium vulgare</i> L.	Dağ çayı	IA7, IIA1	24, 25	172
121.	Lamiaceae	<i>Melissa officinalis</i> L. subsp. <i>altissima</i> (Sm.) Arcangeli	Oğul otu, Melisa, Melis otu, Arı otu, Limon otu	IA7, IIA1, VI IA5	23, 24, 25	30, 31
122.	Lamiaceae	<i>Mentha longifolia</i> (L) Hudson subsp. <i>typhoides</i>	Nane, Yabani nane	IA7, IA8, IIA1	12, 14	234, 235
123.	Lamiaceae	<i>Mentha pulegium</i> L.	Filiskin, Mentollü adaçayı, Yarpuz	IA7, IA8, IIA1	23	231, 233
124.	Lamiaceae	<i>Mentha spicata</i> L.	Nane	IA8, IIA1	23	57, 58
125.	Lamiaceae	<i>Micromeria myrtifolia</i> Boiss. et Hohen	Boğumlu çay, Dağ çayı	IA7, IIA1	2, 29, 35	163, 164
126.	Lamiaceae	<i>Ocimum basilicum</i> L.	Fesleğen	IB8, VIB8, VI IB5	7, 8, 10	154
127.	Lamiaceae	<i>Origanum onites</i> L.	Taş kekiği, Dağ kekiği, Akbaş kekik	IA7, IA8, IIA 1, VIA2	10, 18, 24, 31	161, 162
128.	Lamiaceae	<i>Origanum vulgare</i> L. subsp. <i>hirtum</i> (Link) Ietswaart	Deli kekik, Karakekik, Güve kekiği	IA7, IA8, IIA 1	17, 18, 30, 31	65, 66
129.	Lamiaceae	<i>Origanum x majoricum</i> L.	Mercanköşk	IB8, IIB1, VIB8, VIIB5	24, 31	238, 239

130.	Lamiaceae	<i>Rosmarinus officinalis</i> L.	Biberiye, Mezar otu, Kirse çiçeği	IB7,IIB1,VI B8,VIIB5	3, 15, 20	43
131.	Lamiaceae	<i>Salvia tomentosa</i> Miller	Boş yaprağı, Adaçayı	IA7,IIA1,II A2	21, 23, 29, 30	5
132.	Lamiaceae	<i>Sideritis athoa</i> Papanikolaou & Kokkini	Kandil çayı, Dağ çayı, Tilkikuyruğu çayı, Yüzlüklü çay, Adaçayı, Kazdağı çayı	IA7,IIA1	23, 24	61
133.	Lamiaceae	<i>Sideritis trojana</i> Bornm.	Sarıköz çayı, dağ çayı, Cılbak çayı	IA7,IIA1	23, 24, 30, 32	62
134.	Lamiaceae	<i>Stachys cretica</i> L.	Dağ çayı	IA7, IIA1	23, 24	170, 171
135.	Lamiaceae	<i>Stachys obliqua</i> Waldst. Et Kit.	Dağ çayı	IA7, IIA1	24	168, 169
136.	Lamiaceae	<i>Teucrium chamaedrys</i> subsp. <i>chamaedrys</i> L.	Uzun mahmut	IA7,IIA1	23, 24	59, 60
137.	Lamiaceae	<i>Teucrium polium</i> L.	Kısamahmut	IA7, IIA1	3, 10, 25, 27	23
138.	Lamiaceae	<i>Thymbra spicata</i> L. var. <i>spicata</i>	Mor kekik	IA7,IIA1	23, 25, 30, 31	90, 91
139.	Lamiaceae	<i>Thymus longicaulis</i> C. Presl	Yayla kekiği, Orman kekiği	IA7, IIA1	30, 31	97, 98
140.	Lamiaceae	<i>Thymus zygoides</i> Griseb.var. <i>zygoides</i>	Kekik, Dağ kekiği	IA7, IIA1	23, 24	104
141.	Lamiaceae	<i>Ziziphora taurica</i> Bieb.	Nane, Nane çayı	IA8, IIA1	23, 24	63, 64
142.	Lauraceae	<i>Laurus nobilis</i> L.	Defne, Har yaprağı	IA8, IIA1	7, 35	192
143.	Liliaceae	<i>Allium sativum</i> L.	Sarımsak	IB3, IIB1, IIB2	14, 35	
144.	Liliaceae	<i>Asparagus acutifolius</i> L.	Tatlı filiz, Çıtırğı, Gavur hücü Kuskonmaz	IA1, IIA1, VIA16	3, 4, 32, 33	139 Ö:30
145.	Liliaceae	<i>Asphodelus aestivus</i> Brot.	Deve soğanı, Çirişlik, Kirişlik	IIA1	16, 17, 23, 37	27
146.	Liliaceae	<i>Hyacinthus orientalis</i> L.	Sümbül, Morsümbül	VIB8, VIIB5		
147.	Liliaceae	<i>Lilium candidum</i> L.	Beyaz zambak, Ak zambak, zambak	VIB8,VIIB5	29, 30, 31	142, 143
148.	Liliaceae	<i>Linum usitatissimum</i> L.	Keten	IIB1	12	86
149.	Liliaceae	<i>Ornithogalum nutans</i> L.	Yoğurt çiçeği	VIA8	8	251
150.	Liliaceae	<i>Ruscus aculeatus</i> L.	Sidikkesen otu, Tavşanmemesi, Boya otu	IIA1, VA1	30, 31	18, 19 Ö: 43
151.	Liliaceae	<i>Smilax aspera</i> L.	Özlemik filizi	IA1, IA9	10	Ö:31
152.	Liliaceae	<i>Tulipa orphanidae</i> Boiss. Ex Heldr	Lale	VIA8	9, 11	81, 82
153.	Loranthaceae	<i>Viscum album</i> L. subsp. <i>album</i>	Ökseotu, Burç, Alfat purçu, Çam purçu, Pürçek, Çiğdem	IIA1,IIIA, VIA5	9, 27	Ö:44

154.	Malvaceae	<i>Althea officinalis</i> L.	Hatmi, Gülhatmi	IIA1	10, 12, 17	182
155.	Malvaceae	<i>Hibiscus esculentus</i> L.	Bamya	IB4	4, 10, 11	
156.	Malvaceae	<i>Malva sylvestris</i> L.	Ebegümece, Develik, Kedigözü	IA1, IIA1	1, 5, 7, 31, 35	54
157.	Meliaceae	<i>Melia azedarach</i> L.	Tesbih ağacı, tesbihlik	VB6	15	149, 150 Ö: 35
158.	Moraceae	<i>Ficus carica</i> L. var. <i>domesticus</i> Tsch. & Rav.	İncir, yemiş	IB4, IIB1	13, 14	
159.	Moraceae	<i>Morus alba</i> L.	Akdut	IB4	11	
160.	Moraceae	<i>Morus nigra</i> L.	Karadut	IB4, IB9, IIB1	13	
161.	Nyctaginaceae	<i>Mirabilis jalapa</i> L.	Akşamsefası	IIB1, VIB8	12, 14	182
162.	Oleaceae	<i>Fraxinus ornus</i> L.	Kaşık ağacı	VA5	31	99
163.	Oleaceae	<i>Jasmiun fruticans</i> L.	Tavşan kemiği	VA4	13, 36	198,199
164.	Oleaceae	<i>Jasminum nudiflorum</i> L.	Yasemin	VIB8	14	
165.	Oleaceae	<i>Ligustrum vulgare</i> L.	Kurtbağrı	VIA1	14, 22	
166.	Oleaceae	<i>Olea europea</i> L.	Zeytin, Delice	IB4, IIB1, IIB2, IIIB, IVB, VB5, VB6, VIB2, VIB12	12, 14	Ö:45
167.	Oleaceae	<i>Phillyrea latifolia</i> L.	Pinar	IIIA, IVA, VA4	1, 2, 5, 34	32
168.	Oleaceae	<i>Syringa vulgaris</i> L.	Leylak	VIB8, VIIB5	9	9
169.	Orchidaceae	<i>Serapias vomeracea</i> (Burm. fil.) Brigg.	Çiçek, Zambak	VIA8	9, 10	115
170.	Papaveraceae	<i>Papaver rhoeas</i> L.	Gelincik, Gerneli, Gelin eli	IA1, IIA1	3, 4, 9, 11, 35	49
171.	Pinaceae	<i>Cedrus libani</i> A. Rich.	Sedir	VA5	22	
172.	Pinaceae	<i>Pinus brutia</i> Ten.	Çam, Kızılcım	IA9, IIA1, IIA2, IIIA, VA5, VIA16	2, 17	
173.	Pinaceae	<i>Pinus nigra</i> J.F. Arnold subsp. <i>pallasiana</i> (Lamb.) Holmboe	Karaçam	IIIA, VA5, VIA16	23, 24, 30, 31	
174.	Pinaceae	<i>Pinus pinea</i> L.	Fıstık çamı	IA4, IIA1	13, 37	Ö:29,36
175.	Plantaginaceae	<i>Plantago lanceolata</i> L.	Damar otu, Kırkdamar otu, Sinir otu	IIA1	7, 22, 23	15
176.	Plantaginaceae	<i>Plantago major</i> L.	Sinir otu, Damar otu, Sinirli ot, Sinir otu, Beşparmak otu	IA1, IIA1	3, 4, 24	16,17
177.	Platanaceae	<i>Platanus orientalis</i> L.	Çınar	IIA1, IIIA VA5, VIA9	8, 12, 18	
178.	Poaceae	<i>Sorghum</i> sp.	Süpürge otu	VBB4	27	Ö:46
179.	Poaceae	<i>Arundo donax</i> L.	Kargı, Kamış	VA2, VA3 VA5, VIA1	12, 14, 36	228
180.	Poaceae	<i>Briza media</i> L.	Süslük, Küpelik	VIA8,	11, 12	232

				VIA16		Ö:56
181.	Poaceae	<i>Cynodon dactylon</i> (L.) Pers.	Ayrık otu	IA2, IIA1	3	242, 243
182.	Poaceae	<i>Triticum aestivum</i> L.	Buğday	IB4, VB7 VIB7, VIB8	8, 9, 13, 17	Ö:63
183.	Poaceae	<i>Zea mays</i> L.	Mısır	IB4, IVB	27	
184.	Polygonaceae	<i>Polygonum aviculare</i> L.	Kazotu, Kuşekmeği	IVA	12, 31, 32	84, 85
185.	Polygonaceae	<i>Rumex patientia</i> L.	Labada, İlabada, Alabada	IA1	4, 14	216, 217
186.	Polygonaceae	<i>Rumex</i> sp.	Kuzukulağı, ekşimik	IA1	11, 12	218
187.	Polypodiaceae	<i>Polypodium vulgare</i> L.	Karabaldır otu, Altın otu, Kök Çayı	IA7, IIA1	2	165, 166 Ö: 47
188.	Portulacaceae	<i>Portulaca oleraceae</i> L.	Semizotu	IB1	5, 14, 31	
189.	Punicaceae	<i>Punica granatum</i> L.	Nar	IB4, IIB1	4, 23,	
190.	Rafflesiaceae	<i>Cytinus hypocistis</i> L. subsp. <i>kermesinus</i> (Guss.) Wettst.	Balıca, Ballıgöme, Ballık, Bal tüpü	IA2, VIIA2	34	Ö:48
191.	Ranunculaceae	<i>Ranunculus ficaria</i> L.	Kabakulak otu, Basur otu	IIA1	5, 11, 12, 35	121
192.	Rhamnaceae	<i>Paliurus spinachristi</i> Miller	Çaltı, Karaçalı, Çaltı kozalağı	IIA1, IIIA, VIA13	1, 12, 36	137 Ö: 49
193.	Rhamnaceae	<i>Zizyphus jujuba</i> Miller	Hünnap	IB4, IIB1		
194.	Rosaceae	<i>Amygdalus communis</i> L.	Badem	IB4	6, 8, 10	Ö:50
195.	Rosaceae	<i>Cerasus avium</i> (L.) Moench	Kiraz, Dal bastı kiraz	IB4	35	
196.	Rosaceae	<i>Crataegus monogyna</i> Jacq. subsp. <i>monogyna</i>	Alıç, Kırmızı alıç, dikenli alıç, Yemiş	IA4, IIA1	1, 3, 10	Ö:51
197.	Rosaceae	<i>Cydonia oblonga</i> Miller	Ayva	IB4, IIB1	2, 15, 27	Ö:36
198.	Rosaceae	<i>Cotonoaster</i> sp.	Kırmızı alıç	VIA8	14	Ö:32
199.	Rosaceae	<i>Fragaria vesca</i> L.	Çilek	IB4	17	
200.	Rosaceae	<i>Malus sylvestris</i> Miller	Elma	IB4	17, 18	
201.	Rosaceae	<i>Mespilus germanica</i> L.	Muşmula	IB4	13, 15	Ö:64
202.	Rosaceae	<i>Persica vulgaris</i> Mill.	Şeftali	IB4	36	
203.	Rosaceae	<i>Prunus divaricata</i> Ledeb. subsp. <i>divaricata</i>	Deli erik	IA4, IIA1	26	
204.	Rosaceae	<i>Prunus x domestica</i> L.	Erik, Şeker eriği, Bardak eriği, Kiraz eriği,	IB4	26	
205.	Rosaceae	<i>Pyrus amygdaliformis</i> Vill.	Ahlat, alfat	IA4, IA9	4, 17, 18, 27	Ö:52
206.	Rosaceae	<i>Pyrus communis</i> L.	Armut	IB4, VB1	21, 30	
207.	Rosaceae	<i>Rosa canina</i> L.	Kuşburnu, it burnu, Öküz götü	IA7, IIA1	4	
208.	Rosaceae	<i>Rosa damascena</i> Miller	Gül	VIB8	26	

209.	Rosaceae	<i>Rosa phoenica</i> Boiss.	Kuşburnu, it burnu, öküz götü	IA7, IIA1	1, 2	
210.	Rosaceae	<i>Rubus canescens</i> DC. var. <i>glabratus</i> (Godron) Davis et Meikle	Garaltı, garanti, Böğürtlen	IA4, IA7, IIA1	11, 18, 19	105,106
211.	Rosaceae	<i>Rubus sanctus</i> Schreber	Garaltı, Böğürtlen	IA4, IA7, IA9, IIA1	23, 24, 34	107
212.	Rosaceae	<i>Sorbus aucuparia</i> L.	Üvez elması, Alıç	IA4, IIA1	6	Ö:62
213.	Rubiaceae	<i>Rubia tinctorium</i> L.	Boya otu, Kök boyası	VA1	17	
214.	Rutaceae	<i>Citrus aurantium</i> L.	Turunç	IIA1	12	
215.	Rutaceae	<i>Citrus nobilis</i> Lour.	Mandarin	IB4	12	
216.	Salicaceae	<i>Populus tremula</i> L.	Kavak	IIIB, VIB17, VIB18	20	
217.	Salicaceae	<i>Salix alba</i> L.	Söğüt, Sorkun	VA3	20, 21	
218.	Salicaceae	<i>Salix cinerea</i> L.	Söğüt, Sorkun, Dere söğüdü	VA3	35, 36	Ö:33
219.	Scrophulariaceae	<i>Antirrhinum majus</i> L.	Aslanagzı, Dil damak çiçeği	VIB8	3	191
220.	Scrophulariaceae	<i>Verbascum</i> sp.	Sığırkuyruğu, Ayıkulağı	VIA7	4, 5	
221.	Solanaceae	<i>Capsicum annum</i> L.	Biber kuruşu	IB4	8, 9, 17	
222.	Solanaceae	<i>Datura stramonium</i> L.	Tatula, Datula	IIA1, VIA5	12, 19	112
223.	Solanaceae	<i>Hyoscyamus niger</i> L.	Diş otu, Ban otu	IIA1	6, 29	155, 156 Ö:54
224.	Solanaceae	<i>Lycopersicon esculentum</i> Miller	Domates	IB4	8, 9	
225.	Solanaceae	<i>Solanum melongena</i> L.	Patlıcan kuruşu	IB4	9, 17, 26	
226.	Solanaceae	<i>Solanum nigrum</i> L.	İstifno, Köpek üzümü, İt üzümü, Deli domata	IA1	13, 20, 24	47,48
227.	Solanaceae	<i>Solanum tuberosum</i> L.	Patates	IB2, IIB1		
228.	Styracaceae	<i>Styrax officinalis</i> L.	Tesbih ağacı	VA4, VA6, VIA13	1, 3	12
229.	Tamaricaceae	<i>Tamarix smyrnensis</i> Bunge	İlgın, çalı süpürgesi	VA4, VIA13	14, 15	188
230.	Tiliaceae	<i>Tilia argentea</i> Desf. ex DC.	İhlamur	IA7, IIA1	8, 11, 14	255
231.	Typhaceae	<i>Typha latifolia</i> L.	Saz, sazlık	VA8, VIA8	15, 37	
232.	Ulmaceae	<i>Celtis australis</i> L.	Çitlembik, Karaçitlembik	IA4	31, 32	29
233.	Urticaceae	<i>Urtica dioica</i> L.	İsırgan, Gidişken, Yandırğan	IA1, IIA1	4, 8, 9, 21	8
234.	Valerianaceae	<i>Centranthus ruber</i> (L.) DC.	Kedi çiçeği	VIB8	3	
235.	Valerianaceae	<i>Valeriana dioica</i> L.	Süs çiçeği	VIA8	3	250
236.	Verbenaceae	<i>Vitex agnus-castus</i> L.	Hayıt, Ayıt	IIA1, VA3, VIA13	13, 16, 37	50, 51 Ö:55
237.	Vitaceae	<i>Vitis vinifera</i> L.	Üzüm	IB1, IB4, IB9, IIB1	24, 25, 37	
238.	Zygophyllaceae	<i>Peganum harmala</i> L.	Üzerlik	IIA1, VA7, VIA6		
239.	Zygophyllaceae	<i>Tribulus terrestris</i> L.	Deve çökerten	IIA1	7, 14, 15, 37	11

Çizelge 1. Kaynak Kişilerin Yoğunlaştığı Bazı Yerleşimler

	Burhaniye	Kaynak Kişi Sayısı		Havran	Kaynak Kişi Sayısı
1.	Merkez	28	10.	Merkez	17
2.	Karadere Köyü	11	11.	Çakırdere Köyü	13
3.	Kırtık Köyü	3	12.	Kalabak Köyü	14
4.	Kızıklı Köyü	10	13.	Tepeobe Köyü	5
5.	Kuyumcu Köyü	4	14.	Hüseyinbeşeler	7
6.	Pelitköy Beld.	8	15.	Küçükşapcı	7
7.	Sübeylidere Köyü	6	16.	Kobaklar Köyü	22
8.	Şahinler Köyü	5	17.	Taşarası Köyü	12
9.	Tahtacı Köyü	7	18.	Kocaseyit Köyü	11

Çizelge 2. Okullarda Yapılan Anket Çalışmalarının Değerlendirilmesi

BURHANİYE				
	Gıda	Yazılma Sıklığı	Şifalı Ot	Yazılma Sıklığı
1.	Turp otu (<i>Raphanus raphanistrum</i>)	80	Kekik (<i>Origanum sp.</i>)	84
2.	Develik (<i>Malva sylvestris</i>)	72	Ihlamur (<i>Tilia argentea</i>)	80
3.	Labada (<i>Rumex patientia</i>)	70	Şabla (<i>Salvia tomentosa</i>)	76
4.	<i>Papaver rhoeas</i> (gelincik otu)	64	Pamukla (<i>Cistus sp.</i>)	65
5.	Filiz (<i>Asparagus acutifolius</i> , <i>Tamus communis</i>)	55	Kantaron otu (<i>Hypericum perforatum</i>)	60
6.	Hindiba (<i>Taraxacum officinale</i>)	53	Karabaş (<i>Lavandula stoechas</i>)	52
7.	Isırgan otu (<i>Urtica dioica</i>)	50	Melisa (<i>Melissa officinalis</i>)	40
HAVRAN				
	Gıda	Yazılma Sıklığı	Şifalı Ot	Yazılma Sıklığı
1.	Turp otu (<i>Raphanus raphanistrum</i>)	85	Kekik (<i>Origanum sp.</i>)	80
2.	Kaymecik otu (<i>Opopanax hispidus</i>)	74	Şabla (<i>Salvia tomentosa</i>)	70
3.	Labada (<i>Rumex patientia</i>)	70	Ihlamur (<i>Tilia argentea</i>)	68
4.	Gelincik otu (<i>Papaver rhoeas</i>)	68	Isırgan otu (<i>Urtica dioica</i>)	65
5.	Isırgan otu (<i>Urtica dioica</i>)	61	Pamukla (<i>Cistus sp.</i>)	47
6.	Hindiba (<i>Taraxacum officinale</i>)	60	Papatya (<i>Anthemis sp.</i>)	40
7.	Filiz (<i>Asparagus acutifolius</i> , <i>Tamus communis</i>)	55	Çirişlik (<i>Asphodelus aestivus</i>)	30

Çizelge 3. Boyar Madde Olarak Kullanılan Bitkiler

	Bitki Taksonu	Yerel Adları	Boya Eldesinde Kullanılan Kısım	Açıklama (Kullanım Şekli)
1.	<i>Juglans regia</i>	Ceviz, Goz	Taze meyve kabuğu	Siyah renk
2.	<i>Pistacia sp.</i>	Çitlembik, Çetlemik, Melengiç	Taze meyveler	Yeşil renk eldesinde
3.	<i>Platanus orientalis</i>	Çınar	Kozalak	Kırmızı renk eldesinde
4.	<i>Punica granatum</i>	Nar	Kök ve Meyve kabuğu	Sarı renk eldesinde
5.	<i>Pyrus communis</i>	Armut	Yapraklar	Kahverengi renk eldesinde
6.	<i>Quercus cerris</i>	Meşe, Kızıl meşe	Pelitler	Kahverengi renk eldesinde (Yünlü elbise boyamasında)
7.	<i>Quercus infectoria</i>	Pelit, Pinar, Kızıl pelit	Mazılar	Kahverengi renk eldesinde (Yün boyamada kullanılır)
8.	<i>Rubia tinctorum</i>	Boya otu, Kök boya otu	Kökler	Kırmızı renk eldesinde
9.	<i>Ruscus aculeatus</i>	Sidikkesen otu, Sidiklik otu, Tavşanmemesi	Kökler	Siyah renk eldesinde

Çizelge 4. Yörede Yenilen Mantar Çeşitleri

	Cins adı / Tür Adı	Familiya Adı	Yerel adları	Örnek No	Lokalite No
1.	<i>Russula delica</i> Fr.	Russulaceae	Beyaz mantar, Beyaz melki	1, 2	5, 6
2.	<i>Ramaria aurea</i> (Schaeff.) Quel.	Gomphaceae	Tavuk ayağı, Tavuk purçu, Meşe purçu	15, 16	23
3.	<i>Agaricus campestris</i> L.	Agaricaceae	Çim mantarı, Çimen mantarı	17, 18	27
4.	<i>Armillaria mellea</i> (Vahl) P. Kummer	Physalacriaceae	Kavak mantarı	6, 7	31, 32
5.	<i>Morchella vulgaris</i> (Pers.) Boud.	Morchellaceae	Göbek mantarı, Beyaz göbek	8, 9, 10	34
6.	<i>Morchella elata</i> Fr.	Morchellaceae	Göbek mantarı, Esmer göbek	3, 4, 5	2, 34
7.	<i>Gyromitra esculenta</i> (Pers.) Fr.	Discinaceae	Ayır mantarı, Oğlak göbeği	24, 25	23
8.	<i>Sparassis crispa</i> (Wulfen) Fr.	Sparassidaceae	Çam purçu, Purç mantarı	19, 20	32
9.	<i>Lactarius deliciosus</i> (L.ex Fr.) S.F.Gray	Russulaceae	Melki, Kırmızı melki	11, 12, 13, 14	20, 21, 23
10.	<i>Tricholoma sp.</i>	Tricholomataceae	Cincile, Cincana mantarı	22, 23	10, 11

Çizelge 5. Araştırma Verilerinin Yakın Çevredeki Çalışmalarla Karşılaştırılması

	Burhaniye – Havran 2010	Kazdağı (Satıl ve ark. 2007)	Madra dağı (Satıl ve ark. 2008)	Bandırma (Onar, 2006)	Bayramiç (Bulut, 2008)	Gönen (Tuzlacı ve Aymaz, 2001)
Doğal (Yabani) Bitkiler	193				161	84
Ekimi yapılan Bitkiler	46	259	115	98	32	11
Gıda	140	159	52	41	68	-
Tıbbi	118	133	46	65	60	84
El Sanatları	46	44	14	-	30	-
Yakacak	20	16	-	4	14	-
Yem	30	26	19	-	27	-
Süs	34	33	10	6	15	-
Mantar	10	7	-	-	1	-
TOPLAM	249	259	115	98	193	84

Çizelge 6. Yörede Tıbbi Amaçla Yoğun Olarak Kullanılan Bitkilerin Çevre Alanlardaki Çalışmalarla Karşılaştırılması

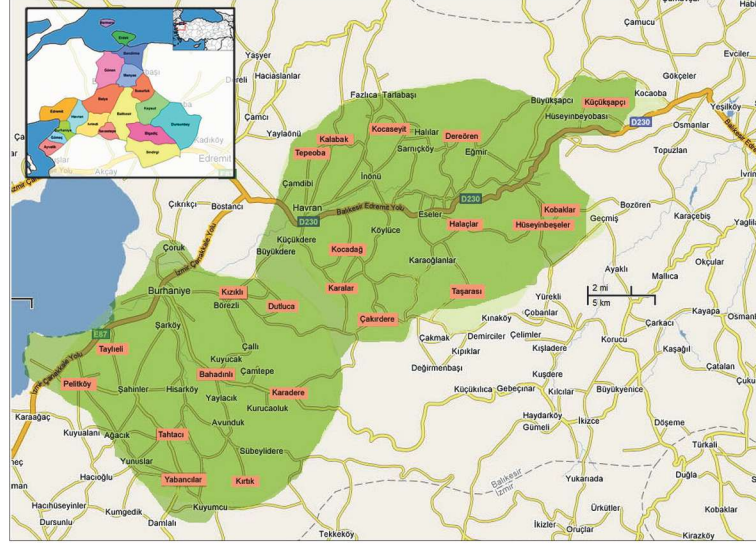
	Bitkinin Latince Adı	Araştırmadaki kullanımı	Diğer kaynaklardaki kullanım	
			Bitkinin Benzer Tıbbi Kullanışları	Bitkinin Farklı Tıbbi Kullanışları
1.	<i>Achillea millefolium</i> L.	-İdrar yolları iltihabı -Zayıflama -Adet kanaması ağrısına karşı	-	-Hemoroit tedavisinde (Sarıkan 2007) -Sedef hastalığı (Sarıkan 2007) -Gece işemelerinde (Sarıkan 2007)
2.	<i>Apium graveolens</i> L.	-Gaz giderici -Prostat	-	Kan şekeri (Ertuğ 2004) Romatizma (Ertuğ 2004)
3.	<i>Artemisia absinthium</i> L.	-İştah açıcı	-İştah açıcı (Sarıkan 2007)	-Kan şekeri (Sarıkan 2007)
4.	<i>Asparagus acutifolius</i> L.	-Karaciğer tedavisi -Kan temizleme	-	-Alerji (Ertuğ 2004) -Soğuk algınlığı (Sarıkan 2007)
5.	<i>Asphodelus aestivus</i> Brot.	-Yara tedavisinde -Mide ağrıları	-Yara tedavisinde (Ertuğ 2004, Sarıkan 2007, Tuzlacı ve Aymaz 2001) -Mide ağrıları (Bulut 2008, Satıl vd. 2007,	-Egzama (Bulut 2008)] -Basur (Bulut 2008) -Sedef (Sarıkan 2007) -Kanser (Sarıkan 2007) -Yanık (Tuzlacı ve Aymaz 2001)

			Sarıkan 2007, Satıl vd. 2008)	-Hemoroit (Tuzlacı ve Aymaz 2001)
6.	<i>Capparis spinosa</i> L.	-Yara iyileştirici -Mayasıl tedavisinde	-	-
7.	<i>Centaurium erythraea</i> Rafn.	-Mide ağrularına karşı -Ağrı kesici olarak	-Mide ağrularına karşı (Tuzlacı ve Aymaz 2001)	-İstah açıcı (Kızılaslan 2008) -Hemoroit tedavisinde (Kızılaslan 2008, Tuzlacı ve Aymaz 2001) -Fegzama tedavisinde (Kızılaslan 2008, Tuzlacı ve Aymaz 2001) -Kurt düşürücü olarak (Kızılaslan 2008) -Yara ve kesik tedavisinde (Kızılaslan 2008, Ertuğ 2004) -Sıtma (Tuzlacı ve Aymaz 2001)
8.	<i>Ceterach officinarum</i> DC.	-Böbrek ve safra taşlarında -İdrar yolu hastalıklarında	-Böbrek taşları (Bulut 2008, Ertuğ 2004, Tuzlacı ve Aymaz 2001)	-Prostat büyümesinde (Sarıkan 2007) -Astım (Tuzlacı ve Aymaz 2001)
9.	<i>Cistus creticus</i> L.	-Gaz giderici -Kan şekeri dengeleyici -Kan durdurucu	-Kan durdurucu (Satıl vd. 2007, Satıl vd. 2008)	-Adet söktürücü (Kızılaslan 2008) -İshale karşı (Ertuğ 2004, Ertuğ 2003, Onar 2006) -Kısırlık tedavisinde (Koçyiğit 2005) -İdrar yolu enfeksiyonlarında (Koçyiğit 2005) -Yara ve yanık merhemi (Sarıkan 2007, Tuzlacı ve Aymaz 2001) -Yılan ısırması (Tuzlacı ve Aymaz 2001)
10.	<i>Cistus salviifolius</i> L.	-Kan şekeri dengeleyici -Kan durdurucu	-Kan durdurucu (Bulut 2008, Satıl vd. 2007, Satıl vd. 2008)	-İshal (Ertuğ 2003) -Kısırlık tedavisinde (Koçyiğit 2005) -İdrar yolu enfeksiyonlarında (Koçyiğit 2005) -Yara ve yanık merhemi (Tuzlacı ve Aymaz 2001) -Yılan ısırması (Tuzlacı ve Aymaz 2001)
11.	<i>Cnicus benedictus</i> L.	-Böbrek taşı ve kumu tedavisinde -Mayasıl tedavisinde -Yatıştırıcı -Ateş düşü	-Böbrek kumu ve taşı tedavisinde (Bulut 2008)	-
12.	<i>Dracunculus vulgaris</i> Schott.	-Mayasıl tedavisinde -Havvan hastalıklarında	-Mayasıl tedavisinde (Bulut 2008, Tuzlacı ve Aymaz 2001, Onar 2006)	-Akrep sokmasında (Ertuğ 2004) -Fegzama ve baş ağrısına karşı (Bulut 2008) -Kanser ve Romatizma tedavisinde (Bulut 2008, Onar 2006)
13.	<i>Ecballium elaterium</i> (L.) A. Rich	-Sinüzit tedavisinde -Romatizma tedavisinde -Basur tedavisinde -Fegzama ve kaşıntılara karşı	-Fegzamaya karşı (Koçyiğit 2005) -Sinüzit tedavisinde (Bulut 2008, Kızılaslan 2008, Koçyiğit 2005, Satıl vd. 2007, Onar 2006) -Romatizma tedavisinde (Bulut 2008) -Basur tedavisinde	-Sarılık hastalığında (Bulut 2008, Ertuğ 2004) -Hepatit (Tuzlacı ve Aymaz 2001)

			(Koçyiğit 2005 Tuzlacı ve Aymaz 2001, Onar 2006)	
14.	<i>Hyoscyamus niger</i> L.	-Diş tedavisi -Yara tedavisi	-Diş tedavisi (Bulut 2008, Ertuğ 2003)	-Göz iltihabı (Tuzlacı ve Aymaz 2001)
15.	<i>Hypericum perforatum</i> L.	-Mide bağırsak tedavisinde -Karın ağrısına karşı -Lokal ağrı kesici olarak -Yara iyileştirici -İltihabi rahatsızlıklar -Sinir yatıştırıcısı olarak -Yanık tedavisinde -Antibakteriyal -Hayvanlarda meme iltahabında	-Yara iyileştirici olarak (Bulut 2008, Kızılaslan 2008, Koyuncu 2005, Koçyiğit 2005, Sarıkan 2007, Tuzlacı ve Aymaz 2001) -Mide bağırsak tedavisinde (Bulut 2008, Kızılaslan 2008, Koyuncu 2005, Koçyiğit 2005, Satıl vd. 2007, Tuzlacı ve Aymaz 2001, Onar 2006) -Yanık tedavisinde (Sarıkan 2007, Tuzlacı ve Aymaz 2001)	-Romatizma tedavisinde (Bulut 2008, Tuzlacı ve Aymaz 2001) -Adet ağrısında (Bulut 2008) -Kanser tedavisinde (Kızılaslan 2008) -Mayasıl tedavisinde (Tuzlacı ve Aymaz 2001, Onar 2006) -İştah açıcı (Tuzlacı ve Aymaz 2001) -Şeker hastalığında (Onar 2006) -Depresyona karşı (Onar 2006)
16.	<i>Inula heterolepis</i> Boiss.	-Gebelik kolaylaştırıcı	-	Tıbbi (Satıl vd. 2007)
17.	<i>Lavandula stoechas</i> L. subsp. <i>stoechas</i>	-Mide ağrısı -Baş ağrısı -Kolesterol -Adet düzensizliği -Tansiyon	-Damar tıkanıklığı (Bulut 2008, Ertuğ 2004, Sarıkan 2007, Tuzlacı ve Aymaz 2001, Onar 2006) -Mide tedavisi (Bulut 2008, Ertuğ 2004, Sarıkan 2007) -Tansiyon (Onar 2006) -Baş ağrısı (Onar 2006)	-Kalp çarpıntısı (Bulut 2008, Ertuğ 2004, Sarıkan 2007, Onar 2006) -Kepek önleyici (Ertuğ 2004) -Şeker hastalığı (Sarıkan 2007) -Böbrek taşı (Sarıkan 2007) -Sigara bırakma (Sarıkan 2007) -Nefes darlığı (Bulut 2008, Ertuğ 2004, Sarıkan 2007, Onar 2006) -Yatıştırıcı (Tuzlacı ve Aymaz 2001) -Uykusuzluk (Tuzlacı ve Aymaz 2001) -Zayıflama (Onar 2006) -Göğüs kanseri (Onar 2006)
18.	<i>Melissa officinalis</i> L. subsp. <i>altissima</i> (Sm.) Arcangeli	-Damar tıkanıklığı -Mide ağrıları -Kalp damarları	-Mide ağrıları (Kızılaslan 2008, Onar 2006) -Damar tıkanıklığı (Kızılaslan 2008) -Kalp rahatsızlıkları (Sarıkan 2007, Bulut 2008, Onar 2006)	-Böbrek iltihabı (Kızılaslan 2008) -Kolesterol (Onar 2006) Tansiyon (Onar 2006)
19.	<i>Momordica charantia</i> L.	-Mide ağrısına karşı -Deri çatlakları ve yaraların tedavisinde -Ameliyat izlerinin tedavisinde	-Mide ağrısı (Koçyiğit 2005, Sarıkan 2007, Satıl vd. 2008) -Yara tedavisinde (Sarıkan 2007)	-
20.	<i>Olea europea</i> L.	-Diş ağrısı -Eklem ağrıları -Mideye bulantısı -Kusmaya karşı -Şeker hastalığında	-Şeker hastalığında (Koçyiğit 2005, Sarıkan 2007)	-Tansiyon (Bulut 2008, Onar 2006) -Yara tedavisi (Bulut 2008, Koyuncu 2005) -Hayvan hastalıkları (Bulut 2008) -Nefes darlığı, ateş düşürücü (Bulut 2008) -Kemik gelişimi (Bulut 2008) -Kolesterol (Koçyiğit 2005) -Böbrek sancısı (Sarıkan 2007)

				-Barsak temizliği (Sarıkan 2007) -Nodül (Tuzlacı ve Aymaz 2001) -Yanık tedavisi (Onar 2006)
21.	<i>Origanum onites</i> L.	-Karın ağrısı -Baş ağrısı -Diş ağrısı -Şeker hastalığı -Bit önleyici	-Mide rahatsızlıkları (Bulut 2008, Ertuğ 2004, Sarıkan 2007) -Şeker hastalığı (Ertuğ 2004, Sarıkan 2007) Diş ağrısı (Sarıkan 2007)	Kolesterol (Sarıkan 2007) - Öksürük (Ertuğ 2004, Sarıkan 2007)
22.	<i>Origanum vulgare</i> L. subsp. <i>hirtum</i> (Link) Letswaart	-Diş ağrısı -Soğuk algınlığı	-Mide rahatsızlıkları (Bulut 2008, Kızılaslan 2008, Tuzlacı ve Aymaz 2001, Onar 2006) -Şeker hastalığı (Bulut 2008, Tuzlacı ve Aymaz 2001) -Soğuk algınlığı (Kızılaslan 2008, Ertuğ 2004) -Diş ağrısı (Tuzlacı ve Aymaz 2001)	-Diş eti rahatsızlığı (Bulut 2008) -Hemoroit (Tuzlacı ve Aymaz 2001) -İştahsızlık (Onar 2006)
23.	<i>Origanum x majoricum</i> L.	-İdrar yolu iltihabı -Mide bulantısı -Soğuk algınlığı	Mide rahatsızlıkları (Bulut 2008, Onar 2006)	-Damar tıkanıklığı (Onar 2006)
24.	<i>Pinus brutia</i> Tens.	-Mide rahatsızlıkları -Kesik tedavisi - Hayvanlarda kenelere karşı	-Mide rahatsızlıkları (Bulut 2008, Ertuğ 2003, Tuzlacı ve Aymaz 2001) -Kesik tedavisi (Bulut 2008)	-Kırık-çıkık (Ertuğ 2003) -Nefes açıcı (Ertuğ 2003) -Şekere karşı (Ertuğ 2003) -Hayvan hastalıklarında (Bulut 2008) -Yanık tedavisinde (Bulut 2008)
25.	<i>Rosmarinus officinalis</i> L.	-Saç yağlanması -Soğuk algınlığı -Migren ağrısı	-Soğuk algınlığı (Bulut 2008)	-Kolesterol (Bulut 2008) - Mide ağrısı (Bulut 2008) -Kalp rahatsızlıkları (Bulut 2008, Kızılaslan 2008, Sarıkan 2007) -Uykusuzluk (Kızılaslan 2008) -Şeker hastalığı (Sarıkan 2007) -Saç dökülmesi (Sarıkan 2007) -Tansiyon (Ertuğ 2004, Onar 2006)
26.	<i>Ruscus aculeatus</i> L.	-Gece işemeleri	-Gece işemeleri (Satıl vd. 2008)	-
27.	<i>Salvia tomentosa</i> Miller	-Soğuk algınlığı	-Soğuk algınlığı (Sarıkan 2007, Tuzlacı ve Aymaz 2001)	-Karın ağrısı (Bulut 2008, Tuzlacı ve Aymaz 2001) -İştahsızlık (Sarıkan 2007) -Ergen sivilceleri (Sarıkan 2007) -Gaz giderici (Sarıkan 2007) -Bronşit (Tuzlacı ve Aymaz 2001)
28.	<i>Sideritis athoa</i> Papanikolaou & Kokkini	-Soğuk algınlığı	-Soğuk algınlığı (Sarıkan 2007, Satıl vd. 2008)	-
29.	<i>Silybum marianum</i> (L.) Gaertner	-Karaciğeri hastalıkları	-	-
30.	<i>Sonchus asper</i> (L.) Hill subsp. <i>glaucescens</i> (Jordan) Ball	-Kanser tedavisinde	-Kanser tedavisinde (Kızılaslan 2008)	-Hayvanlarda süt artırıcı (Koçyiğit 2005)
31.	<i>Tamus communis</i> L. subsp. <i>cretica</i>	-Romatizma tedavisinde -Ağrı kesici olarak	-Romatizma tedavisinde (Bulut 2008, Tuzlacı ve Aymaz 2001)	-Mide ağrılarında (Ertuğ 2004) - Böbrek taşlarına karşı (Ertuğ 2004)

	(L.) Kit Tan		-Ağrı kesici (Onar 2006)	-Barsak kutlarına karşı (Ertuğ 2004) -Hemoroit (Tuzlacı ve Aymaz 2001) -Kusturucu olarak (Onar 2006) -Cilt lekelerine karşı (Onar 2006)
32.	<i>Teucrium polium</i> L.	-Şeker hastalığında -Taş düşürücü	-Şeker hastalığında (Onar 2006)	-Egzama (Bulut 2008) -Hemoroit (Bulut 2008, Koyuncu 2005) -Kıl kurdu ve Verem (Ertuğ 2004) -Mide rahatsızlıkları (Ertuğ 2004, Onar 2006)
33.	<i>Thymbra spicata</i> L. var. <i>spicata</i>	-Soğuk algınlığı -Şeker hastalığı	-Şeker hastalığı (Bulut 2008, Koçyiğit 2005) -Soğuk algınlığı (Bulut 2008)	-Mide rahatsızlıkları (Bulut 2008) -Uykusuzluk (Tuzlacı ve Aymaz 2001) -Yatıştırıcı (Tuzlacı ve Aymaz 2001) -Damar tıkanıklığı ve Kalp yetmezliği (Tuzlacı ve Aymaz 2001)
34.	<i>Urtica dioica</i> L.	-Kanser -Basur -Saç dökülmesi	-Kanser (Bulut 2008, Kızılaslan 2008, Ertuğ 2004, Satıl vd. 2007, Sarıkan 2007, Onar 2006) -Hemoroid (Tuzlacı ve Aymaz 2001, Onar 2006) -Saç dökülmesi (Onar 2006)	- Güneş yanıkları ve Guatr (Kızılaslan 2008) -Şeker hastalığı (Ertuğ 2004, Onar 2006) -Böbrek rahatsızlıkları (Ertuğ 2004, Tuzlacı ve Aymaz 2001) -Egzema (Ertuğ 2004) -Romatizma (Kızılaslan 2008, Ertuğ 2004, Tuzlacı ve Aymaz 2001, Onar 2006) -Bronşit (Koçyiğit 2005, Sarıkan 2007)
35.	<i>Viscum album</i> L. subsp. <i>album</i>	-Kanser	-	-Adet düzenleyici (Bulut 2008) -Tansiyon (Kızılaslan 2008, Onar 2006) -Kuvvet verici (Kızılaslan 2008) -Şeker hastalığında (Kızılaslan 2008) -Hemoroit (Kızılaslan 2008) -Romatizma ve Baş dönmesi (Tuzlacı ve Aymaz 2001)
36.	<i>Vitex agnus-castus</i> L.	-Yara tedavisinde -Baş ağrısı -Ayak kokusuna karşı -İshal -Mantar hastalıklarında	-Baş ağrısı (Bulut 2008, Sarıkan 2007) -Yara tedavisi (Bulut 2008)] -Mantar hastalıklarında (Ertuğ 2004) -İshal (Ertuğ 2003)	-Egzama (Bulut 2008) - Ateş düşürücü ve Karın ağrısı (Bulut 2008, Ertuğ 2003) -Hayvan tedavisi (Ertuğ 2004) -Bel ağrısı Ertuğ 2003) -İdrar tutukluğu Ertuğ 2003) -Adet düzensizliği (Sarıkan 2007) -Yılan sokmasında (Sarıkan 2007) -Arı sokmasında (Sarıkan 2007)



Res.1. Çalışma Alanı - Havran ve Burhaniye



Res. 2. Dereköy Köyü kahvesinde bir görüşme (Havran)



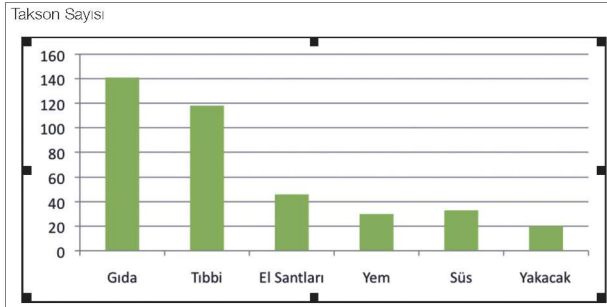
Res. 3. Ot satıcıları, Havran pazarı



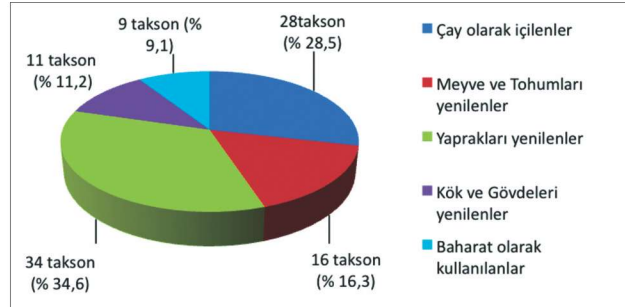
Res. 4. Burhaniye pazarı ticari ot çeşitleri



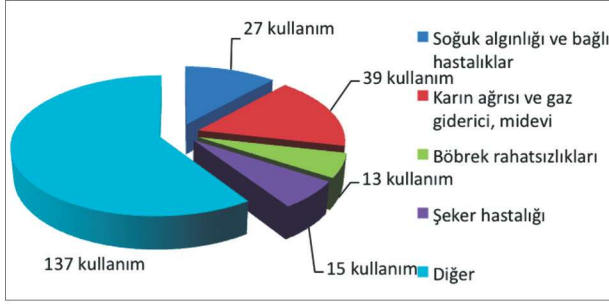
Res. 5. Kalabak Köyü (Havran) İ.Ö.Okulunda anket çalışması



Res. 6. Araştırma alanındaki bitkilerin kullanım çeşitliliği



Res. 7. Yörede gıda olarak kullanılan doğal bitkilerin başlıca kullanım şekilleri



Res. 8. Tıbbi amaçla kullanılan bitkilerin hastalıklara göre dağılımı



Res. 9. Çınar (*Platanus orientalis*)'in semer yapımında kullanımı, Kocaseyit Köyü (Havran)



Res 10. Nazarlık yapımında kullanılan buğday başakları (*Triticum aestivum*)



Res 11. Sepet yapımı, Pelitköy (Burhaniye)



Res 12. Sepet satıcıları (Burhaniye – Ayvalık yol üstü)



Res 13. Melki mantarı (*Lactarius deliciosus*), Burhaniye pazarı



Res 14. Kekik suyu çıkarmada kullanılan İmbik (Havran)



Res 15. Hanbar (Tohumluk Ambarı), Taşarası Köyü (Havran)